

AGU

Nr. 33

18. August 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

HAAPSALUS, KARJA T. 3. **J. SAAR** NAROOVA - JÕESUUS,
MEREKÜLA TÄNAV 32.

TALLINNAS, NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSED VIIMASTE
MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID,
KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄREL-
VALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus «PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võima-
lustega sisseseatud

trükkoda

Kõige suuremad ja täie-
likumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid
ja ladumasinad. Kõige
mitmekesisem trükitäh-
tede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, mood-
sate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata
hästi, kõige kiiremini ja
korralikuli kõiksugu
graafilisi töid ja võib
sellel alal oma täiesti
uue sisseseade tõttu pa-
remate väljamaa selle-
kohaste ettevõtetele
-- julgelti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

FRIEDRICH KUHLBARS.

LUULETAJA 82 A. SÜNNIPÄEVA JA 60 A. KIRJANDUSLIKU TEGEVUSE MÄLESTAMISEKS.

Koidula ja C. R. Jakobsoni kaasaeglasele Friedrich Kuhlbarsile on õnn osaks antud tänapäeval meie keskel üheksakümne-aastaselt elada. Koidula ja Jakobson puhkavad juba nelikümmend aastat mulla all, ent Friedrich Kuhlbars püsib võitmata sambana ajahamba ees. Ühes 82. eluaasta seljaltaha vajumisega saabub tänavu ka 60 aasta kirjandusliku tegevuse juubel, sest kuuekümmend aastat eest (1863) ilmus temalt esimene luuletus „Perno Postimehes“ ning esimene luuletuskogu „Vastse laulo ja kannel“. Nõnda siis nüüd kaks mälestuspäeva.

1.

Friedrich Kuhlbars (ehk varjunimega Villi Andi) sündis Uniküla koolimajas Sangaste-Laatre kihelkonnas, Tartumaal, 17. (5.) augustil 1841. a. Ta isa oli siin koolmeister, olles oma aja kohta võrdlemisi edenenu ja mitmekülgne tegelane. Temalt päris ka poeg oma vaimu-erksuse, mida enda hoolsa püüde najal edasi arendas. Isa oli varem mõisavalitseja ja aednik olnud ja selle tõttu oskas ka oma elukoha ümbrusele paradiislikku ilmet anda, nagu tähendab M. Kampmann.

Kuhlbari varasem noorpõlv möödus üksin-

duses. Isa oli oma vanema poja Tõllistesse kooli viinud, kuna noorem üksi koju jäi mängima ja aega viitma. Harva on ta saanud teisi lapsi näha. Sellest olenebki, et Kuhlbars hili-

semal meheal kuni tänapäevani üksinduse armastajaks ja seltskonna põlgajaks on jäänud.

Paremaks sõbraks neil nooruspäivil on olnud Kuhlbarsile ta isa sulane Juhan Külva. On poiss mõne parema pala saanud, siis on ta jaganud seda Juhaniga. Ehk küll Juhan lugeda ei mõistnud, esitas ta end kui elav raamatukogu. Õhtutel ja pühapäevadel, kui aeg lubas, jutustas ta noorele poisile kummalisi jutustusi muinas-aegseilt imemait. Need noorpõlve päevad ei ole tõesti Kuhlbari luuletodangu peale oma mõju avaldamata jätnud.

Esimest õpetust sai Kuhlbars omalt isalt Unikülas. Isal oli kaunis suur raamatukogu, mida ühtepuhku täiendati. Kodumaa kirjandu-

sest imponeerisid iseäranis Kuhlbarsile Kreutzvaldi ja Fählmanni jutud Eesti muinasajast. Kooliharidust täiendas Kuhlbars Tartus Bernhofi erakoolis ja kreiskoolis. Selle järele oli Kuhlbars lühikest aega Peterburis ning valmistas siis end 1859—61 Tartu kooliõpeta-

Friedrich Kuhlbars.

jate seminaaris kooliõpetaja elukutsele ette.

Esiti kooliõpetajana Lätimaal tegutsedes, kutsuti ta 1862. a. Viljandisse elementaarkooli juhatajaks.

Venestuse tulekul taandati ta õpetaja kutsesest, selle põhjuseks olnud Vene keele tarvilisel määral mitte mõistmine. Kuhlbars andus selle järele täielikult kirjanduslikule tegevusele, luuletamist jätkates ning Eesti mineviku valgustamiseks uurimisi ette võttes.

Oma vanaduspäivi veedab Kuhlbars Viljandis, kus juba 61 aastat elanud. Ilmutab aegajalt mõne vastse luuletuse ajalehtis, korraldab vanu töid trükivalmis ning püüab kontakti tänapäevaga ajakirjanduse lugemise läbi alal hoida. Viimasel ajal kaebab ta nägemise puuduse üle, mis tööd takistab. Ajalehtedest, mis ta loeb, jäävad arutihti tähtsamad päevasündmused „kahe silma vahele“. Kaunis harva nähakse teda tänaval kõndimas.

2.

Nagu nägime, on lihtne ja juhtumisvaene selle mehe pikk elukäik. See iseloomustab Kuhlbari kõige paremini. Kooliõpetaja ja luuletaja, see on kogu tema tegevusala. Kui teda väevõimuga esimesest tagandati, siirdus ta seda täielikumalt teisesse.

„Juba noorelt oli Kuhlbars luuleliste muljetele vastuvõtlik ja suur kirjanduse sõber,“ jutustab M. Kampmann.

Paarikümne-aastase noormehena avaldab ta oma esimese luuletuskogu „Vastse laulo ja kannel“, enda nime häbelikult tähendamata jättes, kuid järgmise motto alla: „Päiv ajap ärra pimmet ööd, laul rahva rojust, roppu tööd“ nimetähed Fr. K. märkides. See on väike tibatilluke tartukeelne raamat, mis praegu veel oma sisemusega sümpaatia võidab. Mitte sellepärast, et ta ennustavalt hüüab:

„Ma näen tõusvat Eesti mäkki päle
Jo lauljat englit võitja lippuga
Nink temma kuldse kandle pühha äle
Mo vaimun Liivarannal kõmmava.“

(Liivaranna all on mõeldud Eestimaad.)

vaid ta võlub oma nooruse otsekohesusega, heade riimide ning tartukeelse kõlava stiiliga. Siin osutub enam isiklikke, individualistlikke tundeid ja omadusi kui hilisemates luuletuskogudes, mis muutusid ärkamisajale omase vaimustuse tõttu pateetilisteks, shabloonilisteks ja üldisteks. Luuletaja oma isiklike elamuste ja tunnetega kadus üldise paatose, suuresõnalisuse taha.

„Vastseid laule“ tuleb kahtlemata omapärasemaks pidada kui hiljem paatoses lokkamalöövaid luuletuskogusid. Siin leidub omapärast

arusaamist ilmast ja ta eluavalduisist, rõõmust, murest, petlikkusest ja vihkamisest. Just iseloomustavaina tunduvad järgmised tsitaadid:

„Mõttele sis, et õige illu
Enda näitap läbbi pillu.“

Ehk:

„Sa kae seperrast, mo sõbber nink velli.
Ehk rose all maggap üts aukuja penni:

Võlsja om mele!

Petja om kele!“

Oma kallima armastuses ja viina ülistamises tuletab ta Kristjan Jaak Petersoni meele. Petersonlikkudest ridadest toon järgmised näited:

Mo tuvvikenn' tulle
Nink anna mul' suud!
Mo närtsiva hule
Ei nõvva nüüd muud.“

See meelitustoon kordub mitmes ja mitmes luuletuses. Kuid ta on tagasihoidlikum kui K. J. Peterson. Seda enam võrdub ta Petersoniga õlle ja piibu ülistusis:

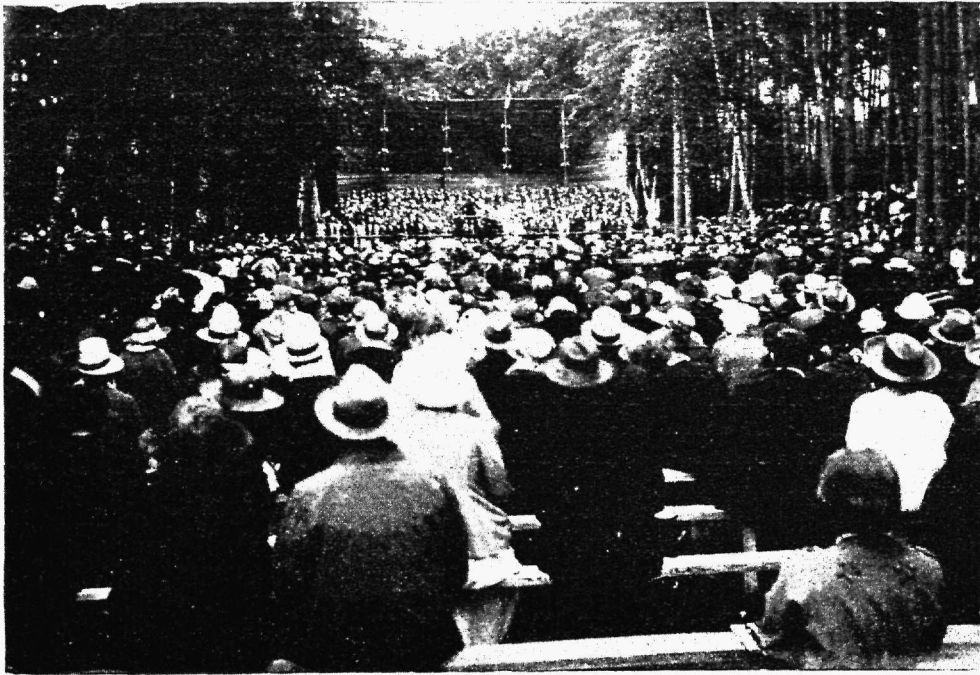
„Minno õlle kannikenn'
Om mulle ikkes armas,
Trööstip minno kurbusen
Teep mo liikmit käimas...
Nore sava norembas
Õlle korvi läbbi“.

Ning piibusuitsupilvedes on nii mõnus olla, seal avanevad vaimusilmad.

Peale tunde luuletuste leidub siin kirjeldavaid ja jutustavaid luuletusi. Need on omapärasemad kui hilisemais kogudes. Siin leidub Kuhlbarsil otse eeskujulikku naturalistlikku ütlusviisi. Olgu esitatud näide:

„Saja saiva priskest petus, —
Tuksgi võip veel mälleta!
Saiva libbe kogi ketus,
Numa-põrsa rasvaga —
Nink ni sai sis Maijeke
Luvvasepa sellile“.

„Vastse laulo“ ei saavutanud populariteeti. Imestavana tundub, et kriitik ja kirjandusloolane J. Kunder Kuhlbari üle kirjutades „Vastseist laulest“ midagi ei tea. Ta räägib Kuhlbarsist kui ainult teoste „Laulik koolis ja kodus“ (ilmunud 1868, Tartus) ja „Vanemuine ehk neljakordne laululõng“ (ilmunud Tartus, 1870) autorist. Kuid M. Kampmann, kes Kunderit rohkesti teejuhina tarvitanud, on sellest teadev ja tunnistab „Vastsete laulude“ väärtust. Ta on ainsam, kes kirjutanud Kuhlbari üle pikema asjalisema ülevaate. Sellest on pühendatud pool „Vastsete lauludele“, kuid kahjuks on esitletud ainult kaht

Viru-Ingeri laulupidu Naroova-Jõesuus 5. aug. s. a.

Üldvaade.

luuletust — „Äitsmemehhe“ ning „Tütarlatse kaibamine võral maal“. Ja näib, et ta ainult nende luuletuste vaatekohalt Kuhlbarši hindab. Ehk küll tema vaatekoht õige, kuid ainult sellelt vaatamisega teeksime Kuhlbarsile liiga.

Oma luuletajakuulsuse saavutab Kuhlbars hilisemalt kogudega „Laulik koolis ja kodus“ ja „Vanemuine ehk neljakordne laululõng“. Jannseni eeskujul annab ta omad luuletused rahvalikkude viisidega varustatuina välja. Nende laulvuse arvele tuleb saavutatud kuulsust kirjutada. Esimene kogu sisaldas laste-, teine isamaalaulu. Nendest lauludest tähtsamad on veel tänapäev tuntud vististi igale eestlasele, nii vanale kui noorele. Neist lauludest olgu siin nimetatud: „Kui Kungla rahvas kuldsel a'al“, „Mu isamaa armas“, „Sealt Läänemere kalda pealt“, „Sull' olen end annud“, „Teele, tee, kurekesed“, „Hüüavad pasunad“, „Tööd kõik lõpetada püüvad“ jne. Nende laulude olemasolu eest võlg-neme tänu Kuhlbarsile. Kui palju neis laules n. n. kunstilist väärtust on, see on iseküsimus, kuid oma suurima väärtuse on nad omanud rahvuslikus värvingus.

Aeg, millal need laulud sündisid, oli olemuselt vaimustav, leegitsev, teole kihutav. Nende laulude süünd põhjendab massilisel psühholoogial, sellel ärkamisaegsel üldisel entusiasmil, mis kogu rahva ühe inimesena liikvele pani. Teatav indiivid oli ainult üks hääl ühises kooris. Sellepä-

rast otsime selleaegses lüürikas isiklikkust asjata.

Kui hiljem mõõnaajal isamaast vaimustatud laulmine jätkus, siis ei olnud see enam õige. See oli juba imiteerimine ja „kunstlikult tehtud“, ei tunginud enam südamest esile. Sellepärast ei ole hilisemal isamaalauludel — nii Kuhlbarši kui ka teiste toodangus — õieti mingit väärtust, välja arvatud Juhan Liivi ja K. E. Sööti eelgigilised laulud.

Kuhlbarši hilisemad laulud leidsid avaldust järgmises luuletuskogudes: Laste laulik, 1897. a.; Kooli kannel, 1907; Jõulupähklad ja teised luuletused noorele ja vanale, 1910; Kannel ning mõõk. Luuletused Eesti elus ülitähtsa 1919. a. mälestuseks; Luuletused I, 1921. Viimasesse on koondatud luuletused, mis aastate jooksul ajakirjanduses ilmunud. Peale nende on ilmunud Kuhlbarsilt paar proosateost, nimelt „Kes oli Kalevipoeg“ ja „Uurimised“, 1922.

Millises suunas on Kuhlbarši hilisem luuletegevus sündinud? Tema kaht viimset luuletuskogu lehitsedes ei ole selle peale raske vastata. Ta inspiratsioon leiab väljendust peamiselt laste- ning looduslauludes, kohati osatades ka kaasaegseid sündmusi. (Kannel ning mõõk.) Millest see kaldumine laste- ja sügislauludesse? Kas tunneb end laulik lapsena? Nende

küsimuste peale ei vastata luuletusis avalikult, nii et siin arvamistele vabadus jääb.

Kuid kindel on, et isesugune pessimism, mis tavalikult vanaduspäevade saabudes luuletajaid valdab ja filosofoerima sunnib, on Kuhlbarsile võõras. Ta ei ole eristleja ega ilmaparandaja. Ta on rahul iseenda ja ilmaga. Teadmine, et inimese surma järele head teod järeltulijale igaveseks mälestuseks jäävad, rahustab teda. Kui kipubki vahel kurbus võimust võtma, siis tuleb seda lauludesse matta. Kui aja kiire möödumus kurbi pilte meele tuletab, kui vanaduspäevad nukrust toovad, siis on selle lohutusiks mälestus kaunist kevadest. Lubatagu siin esitleda luuletust „Nüüd sügis on tulnud“, mis iseloomustab Kuhlbari optimismi ning meeldiv on oma lainetava daktüül-rütmiga:

„Nüüd sügis on tulnud ja kolletab hein
Ja härmas seal valendab mägede sein;
Kuid meeles meil mõlguvad armsamad a'ad,
Mil puhkesid pungad ja õitsesid ra'ad.
Nüüd sügis on tulnud, me metsad ja aas,
Nad vaatavad vaikselt ja tummalt kui paas;
Kuid kõrvas meil praegugi kõlamas veel
On sõpruse hüüded, sest laulab me keel.
Nüüd sügis on tulnud ja kurgede tiib
Neid viitmata kaugele, kaugele viib,
Kuid ajast, mis lennates mööda neist läeb
Neil mõnusam mälestus järele jääb.

29. aug. 1917.

Usun, et optimismitunne ongi Kuhlbari nii kõrgesse easse tõusta lubanud. Pessimism ja kahtlus sööb kõik ning ei heida armu eluaasta-telegi. Rahul olla ja tunda end ikka noorena, seda igaiks ei saavuta.

11. aug. 1923.

Arni Raudoja-Roose.

A J A V A L I T S E J A .

Poola kirjanik A. LANGE.

Reedel pealelõunat ei olnud enam ettelugemist ja professor Johann Kancio Schelest tuli juba umbes kella ühe ajal koju, kus majahoidja talle kirja ja väikese paki andis, mis kirjakandja toonud. Kiri ja pakike olid Indias tembeldatud ja saadetud Simfarion Larischi poolt.

Larischi oli tuntud teadusmees, kes enam kui aasta eest India sõitis, et uurida bramaanide psühofüsioloogiat ja teisi selle ainega ühenduses olevaid probleeme.

Larischi oli teadlaste ringkonnas tuntud kui uue mikroskoobi — metamikroskoobi — ülesleidja. Kõige parem mikroskoop suurendab asju 1500—2000 korda. Kehake, mille suurus 0,001 millimeetrit, saab suuruse 1,5 kuni 2 millimeetrit.

Larischi metamikroskoop oli nii ehitatud, et rea lohk- ja kumerpeeglite abil, mis täiendatud mikroskoobiga ühendatud, vaadeldav keha peegeldub ekraanil miljon korda suurendatult, s. o. ühe meetri suurusena.

Professor Schelest tegutses botaanikas ja uuris taime ehituse saladust; eriti huvitas teda mahlade ringkäik, rakukeste arenemine ja kasvamisnähtus. Kasvamist kindlaks teha, selle nähtus sisemist olu näha, sellega ühenduses olevaid nähtusi uurida, see kõik oli Schelesti unistus. Suure vaimustusega võttis ta vastu Larischi metamikroskoobi, kuid siiski see ehitus veel ei lahendanud raskusi; nende eesmärkide jaoks, mis Schelest omale üles seadis, oli tarvis aega valitseda. Kuidas omandada aega?

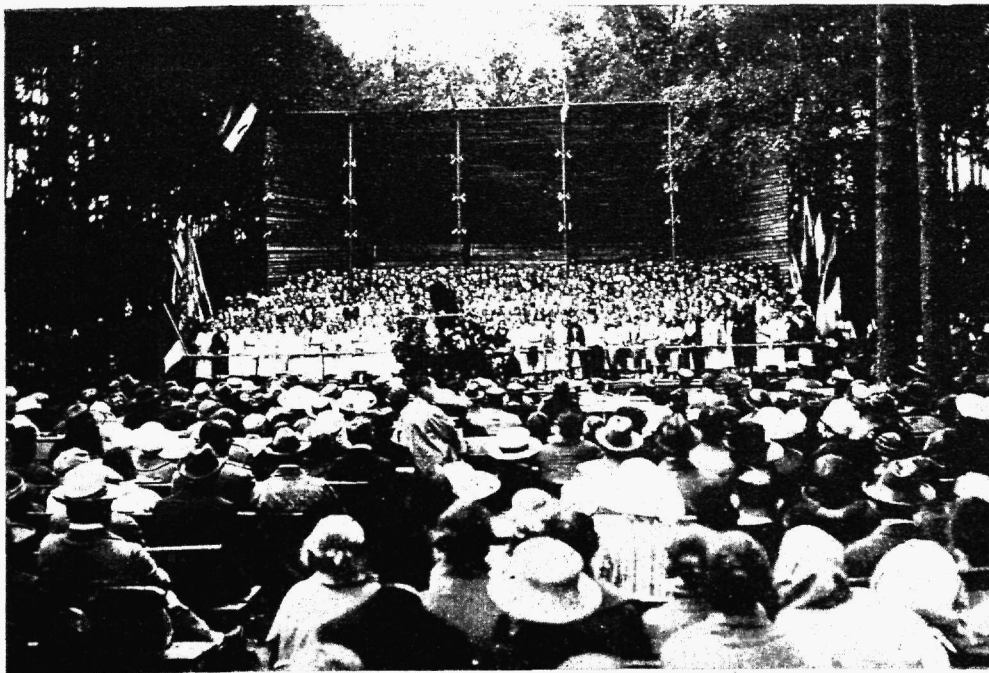
Kuidas saada seda, et silmapilk vältaks otsatuseni? Ühe sõnaga, kuidas teha aja kategooriaga seda, mida teeb mikroskoop ruumi kategooriaga? Nende probleemide üle vaidles Schelest palju Larischiaga.

Larischi oli aja olemuse kohta omad, kuigi mitte just selged, ideed ja ta uskus, et Hindu psühofüüsika täiendab mõnda puudust tema uurimisis. Ammugi otsustas ta Indiasse sõita ja kui ta viimaks oma plaani oli teostanud, lubas ta Schelestile oma uurimise tagajärgist teatada. Sellepärast siis oli prof. Schelest väga huvitatud kirjast ja pakikesest. Saadetises oli väike klaas saja grammi punase, kirsimahla-sarnase vedelikuga. Klaasil oli sildike Hindu tähtedega, mida Schelest lugesid ei osanud ja seal all Ladina tähtedega: Anehaspati.

Kirja sisu oli järgmine:

„Kallis Johann Kancio! Viimaks võin Sulle hea teate oma asja üle saata. Juhus oli mu teenistuses. Kas mäletad meie Pariisi kolleegat, hindulast Radshendra Lalamitrat? See on mees, kes on tunginud kõigi Euroopa teaduste sügavusse kui ka bramaanide vanaaja tarkusse. On vastuvaidlematu, et kui palju Euroopa on saavutanud tehnika kõrget täiust, niipalju on ta uurimist inimese hinge üle hooletusse jätnud. Ei ole siis imestada, et psüühiliste nähtuste suhtes lapsed oleme, võrreldes bramaanide otsatu ja põhjatu teadmiseiga selles asjas.

Tulles Hastinapura linna, kohtasin juhuslikult Lalamitrat, kes enese muuseumis pühenda-

Viru-Ingeri laulupeolt.
J. Tõnisson peab kõnet.

nud poliitikale. Tema läbi tutvunesin mõne bramaaniga, nagu Nisikanta, Tschandraloka, Ramasita ja teised, igapidi austusväärsed mehed, niihästi oma vooruse kui ka teadmise poolest. Need mehed on palju uurinud aja olu. See on ruumist täiesti erinev kategooria, ehk küll sellega kindlasti seotud. Ajal pole mitte ükski väline, vaid ka seesmine väärtus. Kui meie loeme India pühais raamatuis, et see või teine püha mees elas 10.000 aastat, — see tähendab ainult, et ta oskas tunnile anda sadade aastate vältuse; oma vaimu jõuga paljundas ta soovi järele aega ja pikendas sajakordseks oma elu, andes talle otsatu intensiivsuse. India tarkuse järele on mõisted „täna“, „eile“ ja „homme“ igal juhtumisel üks ja sama. Üks, kõige kõrgemas vaimuvõimes möödunud minut tähendab sama palju, kui sada aastat; ja ümberpöörduvalt, sada aastat taimena ehk mineraalina elatud, tähendab sama palju kui üks minut. Nii siis on aja pikendamine meie võimuses, mida hindud oskavad, ja nagu Lalamitra ütles, on olemas isegi miskisugused taimed, mida nimetatakse „aja valitsejaks“ ja mis mehaaniliselt teevad sama, mida teised saavutavad sisemise täiendamise; nii on bramaanidel kaks meetodi, kuidas aja võimust üle olla, seda valitseda ja viimaks lihtsalt ennast vabastada aja ahelast.

Esimene — ülem — meetod on saavutatav

ainult neil, kes on suutnud omandada kõige suurema vaimlise aususe; tänu vaimuvõimete suurele arendamisele, peatub aeg meie soovi järele, läheb tagasi ammumöödunud minevikku või voolab edasi tundmatusse tulevikku, ühendab aastasadu ühes momendis ehk vastupidi, paneb minuti kestma aastasadu; viimaks, meie tahte järele kaob aeg täiesti, oleme väljaspool igasugust ajatundmise piiri, teiste sõnadega: omandame surematuse. Teine, vähem täielik meetod tugineb füsioloogilisel alusel, s. o. miski marja sissevõtmisel. See teine meetod, ütles Nisikanta, on teile, eurooplastele, teile, paksunahalistele olevustele ja lihasööjatele, rohkem kohane, kuigi mitte kestev; esimest meetodi, võib olla, ehk õpite tarvitama saja aasta pärast.

Läksin mõne bramaaniga seltsis Himalai mägedesse, et seda taime otsida. Tähendatud taim kannab nime *anehaspati*, s. o. aja valitseja, tuletab välimuse poolest meie *agnus castus*'t meele ja kannab väikseid ilusavärvilisi marju, nagu *nertera depressa*. Marjade maitse on mõnus-hapukas. Kolm kuni neli marja on küllalt, et mõjuda 15—20 minutit meie harilikus ajas, mis pea silmapilkselt muutub aastasadadeks ja tuhandeteks.

See on väga harva leitav taim ja kasvab ainult kahel üle 10.000 meetrit kõrgel Tatra-

vanta ja Matravanta mäe harjal. Tee sinna on ilus, kuid järsk ja hädaohtlik. Siiski juhtisid bramaanid minu õnnetuseta üles, kus enesele neid marju korjasin. Hastinapurasse tagasi tulles võtsin neid marju mitu korda sisse ja leidsin et nende mõju on otse imetegu. Mehaaniliselt aega kestma pannes võib näha 4—5 tuhat isesugust momenti, kuna tervik omab täiesti uued ja ootamatud vormid, mis ei vasta meie harilikule tähelepanu võimele.

Mikroskoobilised uurimised *a n e h a s p a t i* abil avavad meile seni täiesti tundmatud saladuste ilmad. Saadan sulle nende marjade siirupit, sest kardan, et marjad nii pikal teel oma mõju kaotavad. Siirup on kestev, kuigi ta nii hästi ei mõju, kui värsked marjad. Võta igal katsetegemisel mitte rohkem kui 10—12 tilka. Peale sissevõtmist jääd üheks või paariks minutiks minestusse; kuid kohe peale seda võid uurimist alata, nagu uue vaimuga. Ela hästi ja kirjuta mulle Hastinapurasse oma uurimiste tagajärgedest. Radshendia Lalamitra tervitab sind südamest samuti ka mu õpetajat-bramaanid. S. Larisch“.

Professor Schelest oli vaimustatud. Juba tundis ta enese aja valitsejana, ja tahtis mõtlematult kümme tilka saadetud vedelikku sisse võtta, kuid peatus.

„Kannatus“, ütles ta enesele ja seadis kõige esiteks mikroskoobi korda. Siis valis oma preparaate seast, mida kõige kohasemaks arvas. Seal olid tal igasugu hallitused ja seened parafiini külge kinnitatud; seal olid batsillid, mikroobid, spirohiidid; seal oli *l a b o u l e n i a l e s*, nägematud samblad, mis veesitike kehadel öitsesid jne. Viimaks oli tal seal kuldroheline hallitus, mille ta ise üles leidnud fuksiatel ja millele oma armastatud ja vara kaotatud abikaasa mälestuseks nime pani „Vandamaria Schelesti“.

Selle hallituse valis professor oma katsete jaoks. Mikroskoobi teatavasse kohta pani ta klaasi preparaadiga, reguleeris peegliksi ja laskis valguse peale.

Siis tegi ta toa pimedaks ja kohe ilmus lõundile pilt, mis miskil tundmatul põhjusel näis liig udune. See umbes ühe meetri suurune pilt näis nagu kogu vesirohelisi kerakesi kahvatute kullakarvaliste südametega; klaasilised mahlad voolasid energiliselt läbi rakukeste, särades vikerkaarvärvides; siis läks pimedaks.

Professor seadis päevapildi aparraadi üles ja tegi pildi. Siis valmistus ta uue tundmatu töö vastu. Ta võttis uue Vandamaria preparaadi ja pani mikroskoobi sisse. Pühalikus meeolus

võttis ta 12 tilka Indiast saadetud vedelikku sisse ja jäi mõju ootama. Esimesel silmapilgul ei tundnud ta miskisugust muutust, kuid varsti tumenes ta silmade ees, ja näis, nagu uinuks ta kloroformi mõjul. Siiski oli ta küllalt teadev oma vaimu seisukorda tähele panema; ta tundis, kuidas kehas miski uus vedelik laiali voolas; ta oli nagu endine, kuid siiski teine.

Schelest nimetas pärast seda vedelikku: *m u l t i p l i c a t o r t e m p o r i s*. Ümber vaadates ta rohkem tundis kui nägi, et maailm tardub; silmapilgul oli uurija täielikus pimeduses ja meelemärkusetu.

Äkki ärkas ta, vaimliselt rohkem koondunud kui kunagi enne. Ta tundis eneses nagu uut võimu — väga intensiivset teadvust uue neljanda mõõdu — aja üle.

Vaatas kella: oli kaks, 12 minutit, 37 sekundit ja 5 tertsiat, mille kiirelt üles märkis.

Ekraanil ta ees oli sama pilt nagu enne, kuid udu, mis selle saladusi kattis, kadus varsti ja detailid ilmusid ikka ja ikka selgemini.

Ollus, mida ta raku plasmaks arvas, oli nagu rohekashõbedane udukogu, mis kiirelt oma telje ümber keerles. Äkki hakkas see kogu purpulikul leekima ja lagunes mõneksümmeks mitmesuguse suurusega kuulikeseks; keskmine nende seast oli umbes apelsiinisuurune kullakaspunast värvi, mis hämaras toas isegi kiiri laiati laotas. Teised, veidi tumedamad, roheka valgusega kerakesed hakkasid suure, punase kera ümber ringi jooksuma, igaüks ise teel või ellipsil.

Nende kuulikeste sära kahvatus pikkamisi, kuni viimaks kustusid, kuna punane kuul ikka veel hiilgas. Ringjooksul suurema ümber need väiksed kuulikesed keerlesid ka oma telje ümber, olles siis vaheldamisi ühest küljest valgustatud, kuna teine külg pimeduses uppus. Nende seast üks roheline kuulike eriti köitis Schelesti tähelepanu.

Ta reguleeris teatavat mikroskoobi peeglit nii, et teised kuulikesed ühes suuremaga ära kadusid ja ainult see roheline jäi, mida Schelest nimetas *M e a*, s. o. minu, see täitis kogu ekraani. Sinakas, nagu eeterlik membraan ümbritses *M e a*'t. Kuul keerles alaliselt oma telje ümber ja oli kord hele nagu kuld, kord rohekas-hall. Teraselt tähele pannes nägi professor selle pinnal suuri hävitusi; aegajalt löid välja ta sisemusest suits ja leegid, ehk värvita vedelik, mis kuuli ümbritsevast membraanist kosena välja voolas.

Kuuli pinnal nägi Schelest kaht seltsi katet: kõvem, rohekas-pruun, mida ta „maaks“ nimetas, ja sinakas voolav, mida nimetas „veeks“. Äkki hakkas välisest membraanist valget pulb-

Ingeri laulukoor rahvariietes.

rit sadama, nagu jahu, ja see, mida teadlane veeks nimetas, omas klaasi värvi. Tule plahvatused raugesid ja see, mida Schelest maa ja mere nimega tähendas — tardus väheks ajaks.

Nagu inspiratsiooni tõttu leidis Schelest selle kuuli liikumiste arvestamiseks meetodi ja arvas välja, et sest ajast, kui nägi teda esimest korda suure apelsiini säras, oli möödunud nelituhat aastat; ja sellest silmapilgust, kui nägi Vandamaria udusid, seitsetuhat aastat.

Me a oli arenenud teatava kujuni. Klaas muutus uuesti siniseks, valge pulber kadus ja kuul hakkas kattuma rohelise samblaga, imelikujulistele kasvudega, ja läbipaistvas vedelikus (meri) paistsid värvilised olevused, kahtlemata elavad, batsilluste ja spirohiitide sarnased. Teised hakkasid jooksma sambla ja sõnajalgade varjus ja muist lendlesid õhus. Professor muidugi ei võinud neid asju teisiti nimetada, kui Mea taimestik ja loomastik.

Nüüd käänas Schelest mikroskoobi üht kruvikest, nii et suur osa kuulist nägematuks sai; jäi ainult üks koht, umbes ühe ruutmeetrini suurendatult. See koht näis olevat liikumatu. Professor nägi siis nagu maastikku, milles võis eraldada merekallast, kaljusid, metsi. Tuhanded infusooriad keerlesid neis lagendikes, võideldes, süües üksteist, sündides, kasvades ja surres. Generatsioonid kadusid generatsioonide järele, aastad ja aastasajad möödusid ja see ilm arenes ikka ja ikka värvikamaks ja ilmusid ikka uued nähtused.

Me a elanikkude seas ilmus sisalikusarnane elukas, kes kahe tagumise jala peal käima hakkas ja esimesi tarvitama võitluses teiste vastu. Neid imelikke kanguruud oli mitmet karva: punaseid, kollaseid, musti, valgeid, siniseid. Schelest märkas, et see kirbumoodi hüppav Koma, kes esimeste jalgadega maast sammalt ja sõnajalgu üles kiskus, võitles kõigi olevuste vastu vees, puude otsas ja õhus. Peale selle need sisalikud koondusid värvide järele — ja pidasid kangekaelseid sõdu.

Valge selts hävitas musti, sinine punaseid jne. Siiski need batsillused töötasid erakordse energiaga, ehitades nagu sipelgapesi. Nad hakkasid läikivate platekestega raiuma metsi ja kaljusid, ehitama prismikujulisi savist majakesi (nagu termiidid); koorekete sees ujusid nad merel.

Vähe aja pärast muutus mõnes kohas Me a maastik; kadusid metsad ja raieastikud näitus kunstliselt kultiveeritud maa. Sipelgapesad piirati nagu kindlusega. Nagu teame, ei elanud need sisalikud rahus ja nagu sipelgas valitseb lehetäid, nii seal valge liik hoidis lehetäi seisukorras musti; samuti ka punased sinist kogu. Ootamatult hakkas valge kogu suurearvuliselt punaste kogu vastu minema — ja algas nende vahel hirmus võitlus, mis mitu aastat kestis. Tuhanded valged ja punased kadusid; viimaks langesid punased mustade seisukorda ja sinised omandasid punaste kohad seal maal. Ja jälle punased ja mustad kogusid

salakoosolekuile — ja äkki algasid võitlust valgete ja siniste vastu ja panid toime hirmsa tapmise. Nüüd said mustad ja punased sipelgate seisukorda ja valged ja sinised teenisid lehtäidena.

Kuid valgete seas oli üks särava kuldpeaga ja see käis punaste ja siniste juure ja püüdis neid meelitada... (On selge, et neil olevustel oli oma kõne, kuid kahjuks ei olnud mikrofooni, mis seda oleks kuuldavaks teinud ja teada annud!) Õhustiku värisemine laskis aimata, et batsillused karjuvad vihaselt; mõned, mitmevärvilised kogunevad kuldpealise juure, kuid teised, säravate platekestega varustatud, tormavad nende peale. Nad raiusid ülema pea ot-sast, panid selle pika nõela otsa ja kandsid linnas ringi.

See pilt täitis Schelesti südant melankooliaga. Ta peaaegu oleks nutnud selle kõrgema tüübi kuldpeaga batsilluse pärast, kelle barbaarid tapsid. Ta ei tahtnud enam seda kole-dust näha.

Käänas kruvi ja seadis maakera uuesti kõik-nähtavale. Ta märkas seal peal korrapäraseid liine, mida esimesel silmapilgul Marsi kanaali-dega võrdles. Siin ja seal olid metallist niidike-sed, millel kastikesed rataste peal edasi veere-sid. Merel ujus palju koorekesi mitmevärviliste sisalikkudega. Sipelgapesade arv oli väga palju suurenenud, kuid paljusid kohtes olid valge pulbri laigud. Peamiselt pooluste juures olid suured legendikud nagu jahuga ja klaasiga kaet-ud. Neist kohtist rändasid sisalikud suurel arv-ul ikka ekvaatori poole. Varsti kadusid hiljuti veel õitsevad metsad, sipelgapesad muutusid varemeiks ja batsilluste seas tekkis ikka ja ikka suurem hirm olemise eest. Tuhanded ole-vused hukkusid ja peamiselt selle kera uhked valitsejad.

Valgus, mis suurelt keralt Me a peale en-ne kiirgavana langes, jäi ikka kahvatumaks ja kui kuul enese teljel ära pööras — valitses

peaaegu pime öö. Silmapilgul Schelest arvas aega; oli möödunud kolmkümmendtuhat aastat...

Ta liigutas üht peeglikest ja uuesti nägi ta endist pilti suure apelsiiniga keskel; kuid see polnud enam punane, nagu enne (s. o. kolme-kümnetuhanda aasta eest); tal oli kahvatu-kollane kuma, mis pikkamisi valkjashalliks, süsipruuniks ja viimaks päris mustaks muutus. Öö saabus selles ilmas.

Hirmuga vaatas Schelest, kui kuulikesed veel mõni aeg musta keskmise kuuli ümber keerlesid ja viimaks seisma jäädes üksteise järele kuristikku langesid. Pimedus kattis ek-raani ja professor arvas kindlasti, et mikros-koobis miski rike juhtus ning pilt kadus klaa-side murdumisel. Kuid ootamatult — neljatu-handa aasta pärast — ilmus ekraani keskpaigas särav silmakene, mis nähtavasti uuesti leekima pani nende langenud päikeste ja planeetide si-semise tule — ja varsti hakkas keerlema valk-jas kullakarvaline, tihe, vedel kogu.

Võiks öelda, surnud ilmade uuestisünd.

Oli möödunud seitsekümmendkaks tuhat aastat. Algas uus olemisperiood.

Schelest oli vaimustatud ja valmis Braamat tänama Larischile ülesnäidatud armulikkuse eest.

Kuid samal silmapilgul, kui algas hirmsa katastroofi läbi hukkunud kosmose uuestisünd, kahvatus ja suri kogu nähtus ja Schelest nägi ekraanil harilikku Vandamaria pilti suurenda-tuna; kudet rõngaskujulisest rakukesist, mille läikivais südameis kahvaturoheline mahl. Anehaspati mõju lõppes.

Schelest vaatas kella: oli 2, 32 minutit, 51 sekundit, 38 tertsiat.

See, 72.000 aastat kestnud kataklism — võimsa keradesüsteemi süünd ja kadu — kestis 20 minutit, 14 sekundit ja 35 tertsiat.

Tõlkinud J. V.

Ajakiri „Agu“ on soliidsetele äridele kuulutamiseks.

Kuulutustel selles ajakirjas on kestev mõju, neid ei vaadata üks, vaid kümme korda, sest pildiajakirja ei visata lugemise järele ära, nagu ajalehte. Sellepärast kuulutage „Aos“.

Kuulutused ära anda või saata „Päevalehe“ kontori, Tallinnas.

N A I N E.

RICHARD ROHTI NOVELL.

1.

Täis äraütlemata õndsust sammus Alfred Albus oma suvimaja poole.

Ta tuli linnast, kus oli viitnud päeva.

Suine öö hingas ta ümber, tumesinise taeva ja põhjamaise valge silmaringiga, kus hämarus ja pimedus sulasid ühte.

Öös helehall maantee, mida sammus Albus, viis põldude vahelt läbi, kus lõhnamas ristikehin ja kus rukis hõbedase seinana sosistas omi unistusi.

Siin-seal häälitises rääk kirgliku ühetoonsusega, nagu tahaks ta oma hinge sulatada selles lihtsas laulus.

Ka Albuse hing tahtis sulada läinud päeva mälestustes, läinud päeva paistuses ta südames.

See oli ilus, ei, see oli jumalik, ainus päev inimese elus, kus talle olemise õnn avaneb suurimas ja kaunimas, kus elu saab muinasjutuks, imeks, ja maisele inimesele paistab kõik võimalik, kõik saadav, elus puuduvad piirid ja tarvitseb ainult elada, hingata, tahta — ja saabuvad

kõige suuremad soovid, ei, kõige suuremad soovid on kõigi harilikum igapäevsus ja kogu elu oleks kui kuldne piiramatus, kui piiritu sinine kaugus, kui värviderohke kõrgustik, millel ei ole lõppu ja mille tippudele tõusta võib, et laotada käsi ja võtta kõike ühe sheshtiga.

Albus pööras ümber ja vaatas tagasi linna poole.

Seal! Vaevalt, vaevalt nähtavate siluettidena virvendusid eemal hämarikus kirikute tornid. Nende tornide all! O, nende tornide all puhkab vana linn, vana auväärne linn kui tuttav ja kallis olevus. Puhkavad puud ja vaikne rahulik jõgi voolab läbi linna oma väikeste lainte vosvorlikus läikes.

Ning selle kõige keskel, nende vaevalt hämarduvate tornide all, viibib keegi, kelle pärast praegu Albus põlvili tahaks lasta ja õnnistada vana linna, ta torne, ta puid, ta jõge, kelle pärast Albus tahaks heita kesk maantee tolmu, laotada käed ja lasta teekäijatel endast üle sõita, hüüdes:

Armastan sind, elu, armastan sind, muld, maa, põrm, sest sa kannad mu õnne, mis suurem, kui mitukümmend maad, mitukümmend ilmaruumi kokku! Õnnistan sind, elu, sest surres tean, et olemas säärane õnn, mille kõrval kaduvus ja

Ausammas vabadussõjas langenuile Toris.

igavik on tühine vari.

Albus istus tee ääre kivile ja võttis kübara peast.

Veel helisesid ta meeltes Tshaikovski ebamaised viisid elust, surmast, armastusest. Ning talle kujutus, kuidas ta veel paar tundi tagasi kõndis sellega — sellega, kes puhkab praegu vanas linnas, kuidas ta kõndis hõbedavärvilise

jõe kaldal pajude all ja lahtisest valgustatud aknast voolasid klaveri elavakssaanud igatsused. Ah, need minutid! Need valgustavad kogu elu. — iial, iial ei saa ta seda kõike unustada:

Hõõgub kahvatu-punane hämarik kauguses, mille värvid kui põletaksid olemise ohvrituld, kustuv, halliksminev kaugus ja õrn, õrn sinakas taevas, millesse aralt ja värisedes ilmuvad esimesed tähed.

See oli kui elavakssaanud unistus.

Ning kesk seda muinasjuttu seisis tema, Alfred Albus, ja vaatles naise õrna, habrast profiili, mille ümber muusika põimis igaviku kustumatuid igatsusi.

Oli see maine harilik profiil, oli se maine harilik naine?

Albus ei küsinud seda endalt, kuid hinges tundis ta, et iial, iial pole ta näinud teist sarnast profiili, iial ei saa ta leidma teist sarnast naist. Ning sellepärast... sellepärast on see naine Ainus teiste keskel, on enneolematu, on pärast tulematu, on Muinasjutt, Ime, mille saatnud reaalne elu, et ise muuta end imeks, suureks piiramatuks Võimaluste maaks, kus inimene lõpuks ometi on leidnud oma Igatsuse.

On see armastus? küsis endalt Albus. Ning tundes, et ta jaatavalt vastama peab, hoovas temasse veel suurem õnn.

Armastus! Siis, tähendab, on ometi armastus imede ime, ilude ilu, suurim ja kaunim kõigest, mis elus, kõige vägevam, kõige püham, kõige kõrgem.

Mis on sarnasele armastusele maine elu ühes ta seadustega: see kõik on kui unenägu, kui tühine asjade nähtav käik, mis kõrvaline ja tähtsusetu selle kõige juures, milles põleb hing ja millest saab nüüd täis olema elu.

Albus tõusis üles ja sirutas käe öösse. Kui prohvet seisis ta tükk aega ja ta hing lendas ta maisuse ümber kui kotkas.

Siis pööris ta maanteelt kõrvalisele teerajale, et läbi luhtade ja metsatukkade tulla oma suvimaja juure.

Teerada lookles niiskete ja lõhnavate põõsaste vahel, viis üle tasa suliseva oja, kadus kuuskede pimedate käppade vahele ja sirgus õigena kuiva nõmmemaad mööda, kus kased viirastusliste salkadena olid kokku jooksnud, valged rüüd ümber, juuksed täis pimedust, ja kus nende sosin täitis õhku heitliku rahutusega.

„Ta ütles?“ sosistas enda ette Alfred Albus. „Kuidas... kuidas... kuidas see oli?“

Ning mälestustesse tõusis jutt naisega leiapajude all, kuna läbi valgustatud akna klaver rääkis Tshaikovski tõelisi piiblikke tundmuse

elust, surmast ja armastusest ja eemal pihlak-punaselt hõõgus taevakaar, kui värav igavikku.

„Ainult Teie...“ ütles naine ning ta silmad olid niisked. „Ainult Teie...“

Vana, igivana tunnustus, kuid ta mõjus Alfred Albusse justkui oleks seda esimest korda ilmas öeldud ja justkui oleks ainus ütleva see — see, kes puhkab nüüd vanas linnas vosvorlikus saladuses möödavoolava jõe kaldal. Ning ainsad, ainsad, kes teavad, mis on õnn, olemise ilu, armastus, — on Alfred Albus ja see, see, seal linnas.

Albus jõudis oma maja juure mäenõlvakuil vanade pärnade keskel ja istus pingile, kuna ta ees avanes suise öö laialine panoraam.

Ma pole rikas, mõtles ta, kuid mul on kõik, mis vaja tulevaseks õnneks, et elada ja mitte puudust tunda, kuna elu ilu ja suurus seisab kõik selles, et ainult seda, seda tunda, mis põleb südames kui piiramatu Võimalus ja igavene Ime.

Sel ööl ei maganud luuletaja Alfred Albus peaaegu sugugi.

Pärnad kohisesid ta ümber vaevalt, vaevalt. Nende jämedate tüvede vahelt õhkus taevas, kuna nende kroonid olid kui must saladuslik tihnik. Ümberringi uinus maa, lai ääretu silmaring, täis öiseid häälitsusi ja vaikust. Vaheldusid metsad ja nurmed mustade ja hõbehallide laikudena, üksikud õrnad tähed helkisid abitus saamatuses suve ilu ees ja igavik oli kui igapäevsuseks saanud, nagu ta oli maiseks saanud luuletaja Alfred Albus südames.

Alles kui koit juba suur oli ja esimesed valguslained äratasid kastesse uppuva maa, tõusis Albus pingilt.

Iilm oli öises värskuses kui uuesti loodud — täis saladuslikku lubavat õnne oli ta pale: põldude silmaring täis rõõska valgust, metsad täis värsket rõskust, ja päikese roosa paiste laienes üle kõige kui õrn võrk.

Albus läks tuppa, kuid magama ei heitnud ta veelgi. Ta vabastas end pooleldi riietest, tõmbas öökuue selga ja kirjutas luuletuse, riimitu, et otsekohesemalt väljendada omi tundmuse.

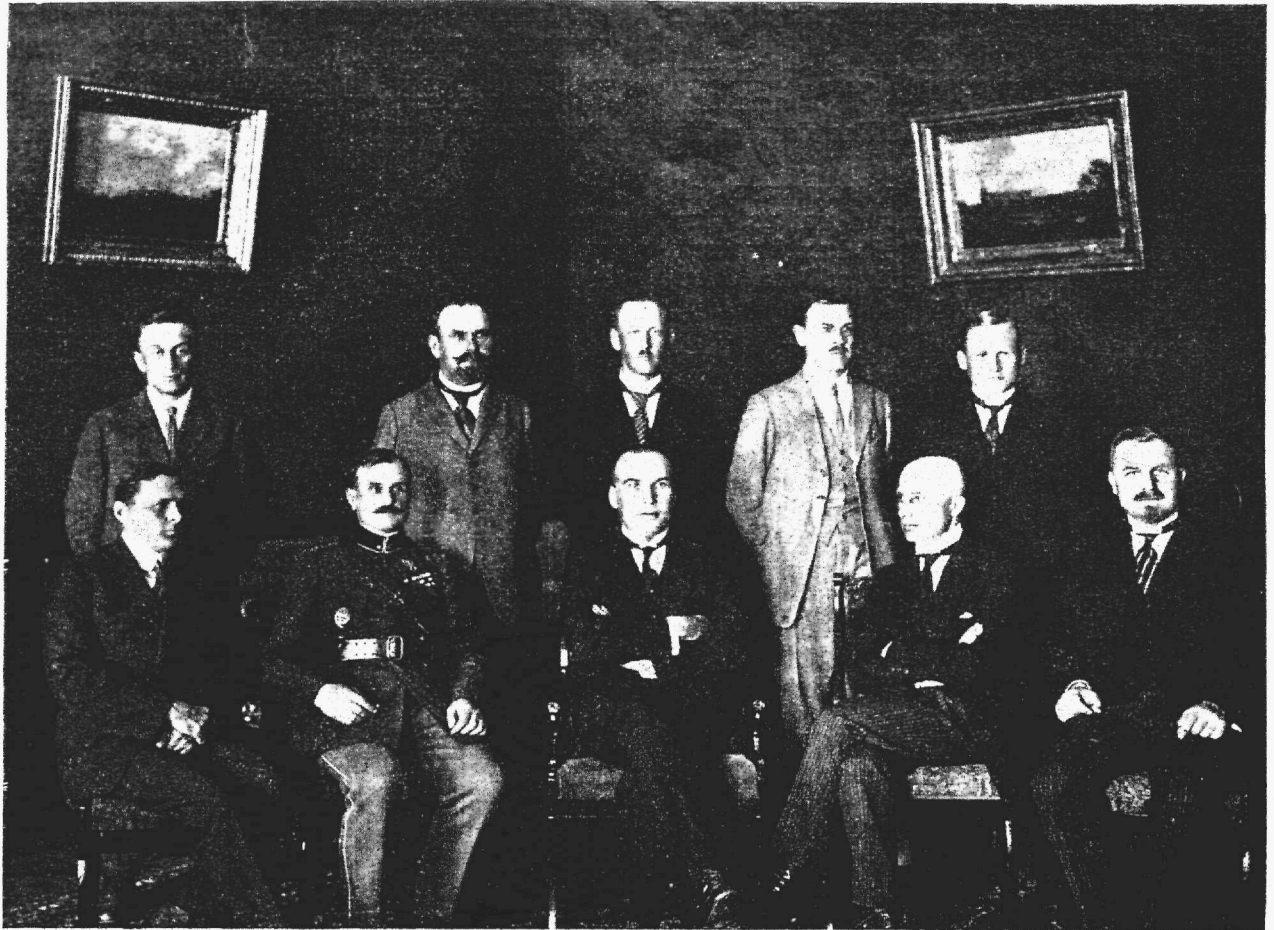
2.

Päike kõndis taevas juba kõrgemaid ja pikemaid teid, kui Albus ärkas:

Ja, nagu ikka viimasel ajal, ei tulnud talle esimesest ärkamisest enam und, ta jäi kohe virgeks õnnest, mis esimesena end ta teadvuses ilmutas.

On see kõik tõsi? küsis ta eneselt ärgates. Ning võides vastata kindla jaatamisega, täitis see teda ääretu kindla ja kahtlematu õnnetundmuse, värskuse ja jõuga.

Foto Vannas.

Lahkunud valitsus, kelle asemele 3. augustil Riigikogu poolt kinnitati uus.

Seisavad (pahemalt poolt paremale poole): **B. Rostfeld**, põllutööminister, **K. Ipsberg**, teedeminister, **K. Einbund**, siseminister, **C. Kaarna**, töö- ja hoolekande-minister, **A. Oinas**, riigikontrolöör. Istuvad (pahemalt poolt paremale poole): **A. Hellat**, välisminister, **J. Soots**, sõjaminister, **J. Kukk**, riigivanem, **G. Vestel**, tööstuse- ja kaubanduse- ning rahaminister, **A. Veidermann**, haridusminister.

Väljas, mahalastud kardinat taga laulsid linnud, kohisesid pärnad ja tuul tuli ja rauges päiksepaistelisele aknaruudule. See oli suine põuatuul, pehme ja paitav, mis tõi väljadelt õitseva ristikehina ja mesilillede kanget lõhna.

Ah, elu oli ilus ja paljutootav — kauge pikk lõppematu õnnerada.

Albus ei püsinud voodis, nagu muidu ikka. Kärstult tõusis ta, riietus ja ruttas välja.

Päike oli juba kõrgel keset taevast. Ta oli tuline ja selge kui kuld. Üksikud valged pilverünkad sõudsid üle kauguste ja kadusid avarustesse.

Albus tõusis künkale oma maja taha, kus haraliste laiade pedajate all pink oli, ja vaatles ümbrust.

Siit paistis laialine maa, täis metsi, põlde ja järvi, kui kirju elavas ilus laotatud vaip. Silmaringi suurus laiendas ja pikendas taevalao-

tuse otsatust, mis, täis pilvi ja päiksepaistet, andis ääretu vabaduse ja avaruse tundmuse. Näis, nagu oleks taevas ja maa erinenud üks-teisest, et ometi selles erinemises kaduda kaugustesse kui kaks üksteist täiendavat ilma — kaks piiramatust, üleval ja all.

Siin! mõtles Alfred Albus. Siin saan ma temaga elama. Mis on veel puudu meie õnnele selles avaruses ja lõpmatuses, kesk taevast, pilvi ja päikest? Siia, nende kohisevate pedajate alla tuleme meie, kui pehme, aga tungiv põuatuul hommikuti on kohisenud meie akna taga ja päikese laigud läbi valgete kardinat suudelnud meie und. Meie tõuseme voodist — vabad ja üksikud, kuid üksteise päralt — ja sammume koos siia pedajate alla, kus sama tungiv, aga pehme põuatuul laulab pedajate paenduvais haralises oksis, mis erinevad vastu sinist taevast kui vanad kandlid; minu juuksed on avatud tuulele ja sinu õlale visatud

sinises looris mängib sama tuul, mängib su kiharais su kuklal ja meelekohtadel.

Siia pedajate alla istume meie ja langeme õnnelikku vaatlusse, täis iseend ja oma ümburust, käsi käes, õlg õlal. Milline õnn, milline rahu ja õnn on meie elu!

Ehk meie tõuseme siit ja sammume alla orgu, kus, näe, nagu kehastatud vaikus, uinub kesk sarapuupõõsaid ja valgeid kaski valgeliivakaldaline järv. On suine pärastlõuna ja tuul on raugenud, ainult päikesepaiste kõveneb ikka rohkem ja rohkem ja ta tuline kõrvetus on täis uinutavat, saladuslikku jutustust. Valged pilved on taevaservadele rammetus uinakus tukkuma jäänud, kui liikumatud purjed, puie oksad unistavad vaikes endaeette olekus kõrvetava päikese käes ja järve pind helgib silmipimestavalt, nagu oleks ta täis külitud kalliskive.

Meie istume oma armsamale sammaldunud pingile suure vana varjurikka paju alla, kust värskus ja niiskus ei kao isegi põudsel tulisel pärastlõunal. Meie südameis on rahu ja vaikus, kõik hingab meiteski seda imelikku saladuslikku suise pärastlõuna uinakut, ning, käsi käes, käivad meie mõtted kaugeid kuriooslikke unistuste radu, mis omased ainult sellele imeilikule tunnile. Mõni üksik kala sulpsatub meie jalge ees, värvilised suuresilmsed muinasjutuliblikad tantsivad meie ees peegliselgel vee-pinnal imelist fantastilist tantsu.

Kas pole meie õnnelikud?

Ehk õhtul, kui tuline päikese sõõr on kadunud silmapiiri kõverusse, kui suured rohelised sääsed tantsivad menuetti kirjude lillede kohal ja kasteniiskus kallistab karastava värskusena rohu, põõsaste ja puie janunevaid suid, — siis tuled sa väljadelt pikas hõbehallis kleidis, mis hõreda loorina välistab su kallid liikmeid, tuled, käed täis põllulilli ja silmad säravas kui kaks kastest õit, — su riietes ja su kästel on nurmede ja niitude lõhn, su juuksed on kastest vähe niisked ja su huuled lõhnavad, kui oleks nemadki lillelibled, täis päikest, tuult ja kauguste avarust.

Sa ligined mulle vargseil sammel ja ma võtan su käe, et seda oma huultele suruda tänutundes sinu ja elu ees, tänutundes päikesele, maale, tuulele, kogu loodusele, olemisele, mille armust meie võime olla jumalad omas maises elus.

Ning kui sügis tuleb ja rändavate lindude ja langevate lehtede agoonias on suremas meie suised rõõmud, läheme välja kollastesse metsadesse ja jagame leinava looduse nukrust, milles peitub imeline troost, lootus, usk, mis on kui evangeelium üksikutele hingedele.

Nõmmed ja metsaalused on täis kõdunemise, varisemise aroomi. Meie sammume ja meie jalgade all sahisevad lehed, ja suured tõed, suured kinnised arusaamised asuvad meie hinge, mis kumiseva kella sarnaselt taob igaviku lööke. Meie kõnnime kui tõe ja saladusleju jumalad, kellele kõik avatud, ja kogu meie elu on meie ees lahti, kui suur looduslik ime, mis meile antud, et meie seda hinnata ja uurida oskaksime kui kalliskivi, kui ilmutamise raamatut.

Ja kui langeb lumi ning matab kõik looduse nukruse, siis langeb meiegi hinge kui valge kate, kui valge loor matab meie hingesügavused ja meie muutume headeks, vaikisteks ning lepime ilma juurdlemata kõigega, mis meid ümbritseb.

Meie istume oma lambi valgel, näeme üksteise profiili kummarduvat raamatu või noodi üle ja oleme sellestki õnnelikud. Meie põimime omad käed vana sohva nurgas, kui raagus puie taga on õhkumas talvine kollakas õhtutaevas ja kuuskede pikad varjud on kustumas lumistel põldudele.

Ning kas ei ole meie sellestki õnnelikud?

Unistused katkesid.

Ligines õhtu.

Albus tõusis üles, et koju tagasi pöörata. Täna õhtul tahtis ta ainult jalutuskäiku teha linna poole, et hämaruses näha tornide juttu laisast uinuvast jõest, mis vosvorlikult särades jookseb läbi vana linna, milles magab, kinnisilmil nii õrn ja habras, üks — Üks ja Ainus.

3.

Õhtune jahedus oli tulnud rikkaliku kastega. Maailm lehkas ja kosus; iga üksik taimejuun imes ja janunes niiskust. Niitudelt ja madalikudelgi tõusis udu, laienedes ja sirutades omi käsi.

Albus sammus maanteed linna poole ja peatus metsatukka juures: säääl avaneski vaade linnatornidele, mis õrnas sinakas õhtu loorituses olid kujurikkad ja meeoleolised kui minaretid.

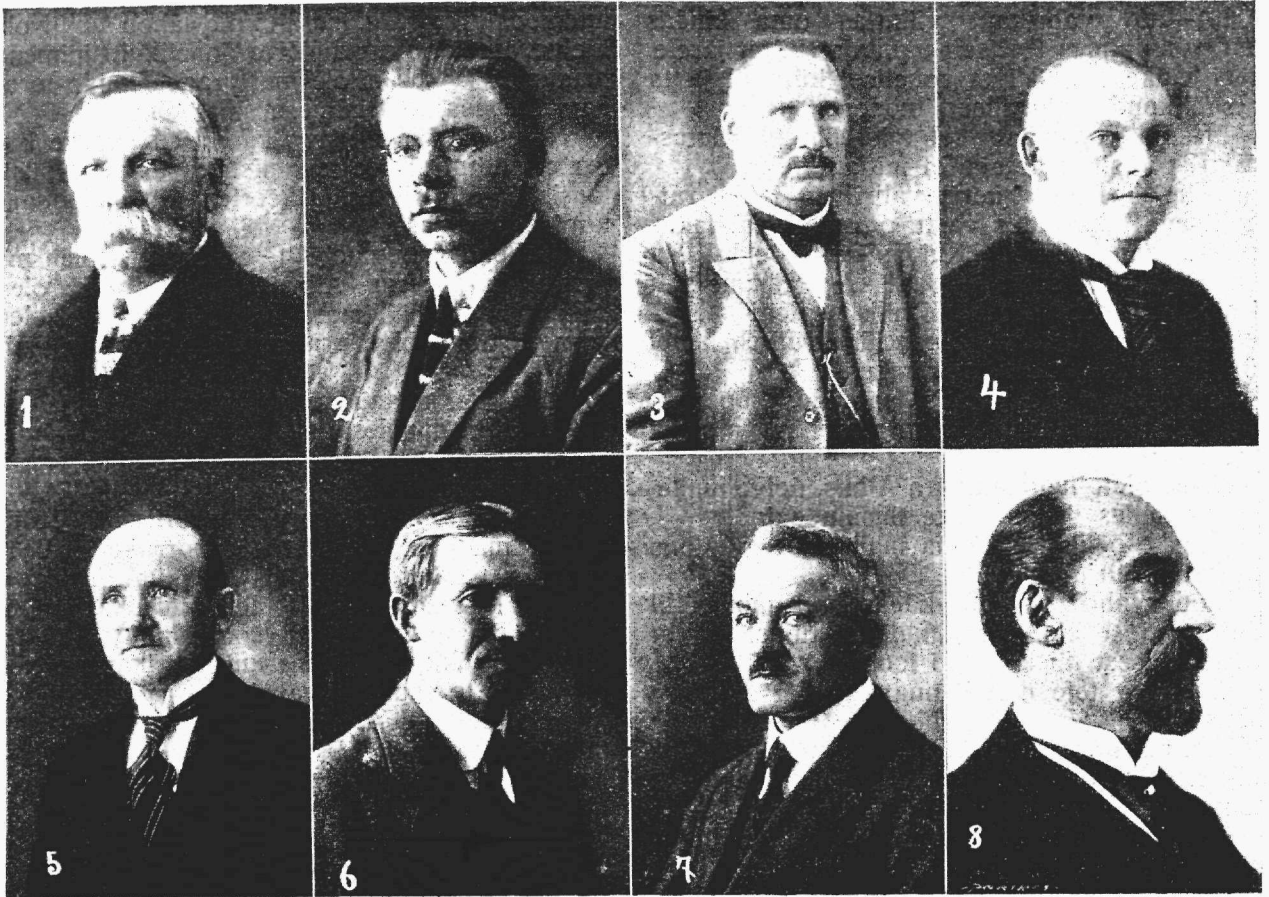
Albus istus vagusalt, et endasse vajudes unistada ja maitsta oma õnne.

Oli juba hiline õhtu, kuid polnud pime — oli sama poolvalgus, mis eilegi. Sama vaikus valitses üle kogu maa ja maantee oli tühi, ei ühtki käijat ega sõitjat.

Uued kujud tulevasest õnnest kerkisid Albus unistustesse: ühine elu, ühised huvid, ühine ilm ja luule — kõik see valgus piltidesse,

EESTI RAHVAERAKONNA ESITAJAD II RIIGIKOGUS.

Foto Parikas.

1) A. Jürgenstein, 2) Joh. Jaanis, 3) J. Jaakson, 4) A. Kerem, 5) K. Kornel, 6) V. Mutt, 7) O. Liigand, 8) J. Tõnisson.

mis südamest kinni haarasid omas sisemises intiimsuses ja välises dekoratiivsuses.

Albus nägi hommikust järve pinda päikese paistel säramas, nägi naist tulevat majast värvilises hommikukleidis ja ruttavat järve poole, end vabastavat riietest ja astuvat hõbedastesse laintesse. Päike värvis ta keha roosakaks, avar taevast võttis endasse ta kuju — ja oli selles ääretu õnn, oli ääretu ilu Albuse südamele, et see oli tema, tema naine, tema Üks ja Ainus, kelle iga samm kui külvas luulet ta eluradadele.

Ehk Albus nägi lampi põlevat laual ja nägi end istuvat selle lambi varjus, kuna valges kleidis naine kummardus klaveri ette ja võttis akkordi.

Ta kuju naiselik õrnus mõjus Albusse kui imepeen südamest haarav jook, iga ta liigutus

oli kui kõige diskreetsem joonistus, mis omas hapras ilus paistis kättesaamatu kui vari.

Korruga kostsid mingid liginevad sammud läbi Albuse unistuste. Ta kuulatus. See oli pikkamisi sõitva hobuse kabjaplagin.

Pehmelt vastu maad müdisesid sammud ja aeg-ajalt norsatus loom tasases rahulikus sõidus.

Albus vaatas segatult taha. Läbi hämaruse paistis ligineva ratsaniku siluett ja välkus põleva sigari ots.

Ratsanik jõudis Albuse kohale, kummardus natuke kõrvale, et istujat paremini silmata, ja kergitas mütsi.

„Tere õhtust, herra poeet. Unistate? Kena õhtu? Olete linnast nii kaugele tulnud?“

See oli noor vabrikant Peegelman, kelle suvimaja asus eemal sama tee ääres.

„Kena õhtu“, vastas Albus. „Oleme natuke naabrid, sest mu suvimaja asub siinsamas ligiduses.“

„A—a!“ vabrikant viibutas oma kindas kätt. Ta aimas tõeliselt vanaaja rüütli järel. isegi väike sulg oli ta rohelisel kübaral ja ta ratsaülikond fantastiliselt modern.

„Herra vabrikant teeb vist õhtust jalutusnäiku?“ küsis luuletaja, et midagi öelda.

„The—hehee!“ naeris vabrikant ja lõi ratsapiitsaga laksatades vastu oma läikivat lakknahast saapa säärt. „Kuidas seda öelda! Ma armastan ratsa sõita — tjaa! Aga tänane sõit ei ole lihtne lõbusõit — nii hilja pealegi — the-hehee, ma pole mõni romantiline rüütel, kellel õo nii raisata, ma olen ärimees.“

Ja kuna Albus vaikis, soovides lõpetada juttu, lõi vabrikant uue laksu vastu saapa säärt ja jatkas:

„Teie olete luuletaja, hra Albus, öelge mulle, kes on selles linnas kõige ilusam naine!“

„Raske öelda, igal oma maitse“, tegi Albus uut katset juttu lõpetada.

Kuid vabrikant oli käesoleval momendil nähtavasti selleks liig jumalikus tujus, kui et jutuseltsilisest nii kergesti loobuda.

„Tunnete teie näitlejannat Asta T-d, herra Albus?“

„Ja, ma tunnen teda“, vastas luuletaja, kuna kõik temas värises ja ta kätega õhus tuge pidi otsima.

Kuid vabrikant ei pannud omas jumalikus tujus teist palju tähele. Ta keha mängles sirgetes sihvakates liigutustes oma tantsiva hobuse seljas ja ta tõmbas taskust kuldse sigaritoosi, mida asjata katsus luuletaja ette sirutada.

„Täna teid,“ ütles see. „Ma ei suitseta, nagu teate.“

„Soo? Olen unustanud selle.“

Ta sai lõpuks suure vaevaga omale sigari suhu, veel suurema vaevaga läks tal korda seda põlema süüdata, ja tikku laia shestiga maha visates, küsis ta:

„Tähendab, teie tunnete teda? — Vabandage mind, herra Albus, et ma teid siin nii viisi tülitän ja kinni pean, aga ma olen täna õhtul kõige õnnelikum inimene maailmas ja teie juhtusite praegu mu teele, kuid millisele teele!“

„Millisele siis?“ küsis Albus tarretunud südamel, kuna tal soov oli teise upsakale kujule pale palet vastu astuda ja talle näkku naerda kui hullumeelsele.

Kuid vabrikant jatkas.

„Täna öösel kell 12, pärast etendust“, raporteeris ta pidulikus toreduses, „võtab mind jumalik Asta omas korteris vastu ja annab

mulle lõpuliku otsuse, kas ta minuga abiellu astub või ei — ning — ning miks salata, herra Albus, mul on kõik lootused, ei, mul on kõik andmed, et mu igatsus täide läheb... Noh, ütelge, kas ei ole ma kõige õnnelikum inimene maailmas ja kas ei ole mul praegu kõige toredam tee ees, mis inimesel olla võib...“

Ning vabrikant surus kannused hobuse kubemisse, nii et see tagumistele jalgadele püsti tõusis, ja siis tiirles ja keerles, kui oleks saatan ise ta seljas.

„Sellepärast“, naeris Peegelmann, „olen ma praegu hull, herra Albus, olen joobnud, olen õnneküllusest häbematu Teie vastu. Jah, olen ärimees, kuid olen praegu siiski vanaaja rüütel.“

Albus ei kuulnud teda. Ta rind tõusis ja vaibus, ta silmad põlesid.

„See pole tõsi!“ sai ta viimaks sõna suust. „Teie valetate!“

„Mis, mis, mis?“ kogeles vabrikant. „Kuidas... ma ei mõista teid... korrake mulle!“

„Teie valetate!“ rõhutas Albus täie rinnaga. „Iial, iial ei saa Asta T. teie naiseks, kui ta teid ka vastu võtab. Ta on minu!“

Kestis tükk aega, enne kui vabrikant toibus. Siis kõlas ta suust halvakspanev naer.

„Teie... teie... teie teete nalja! Teie naiseks saama peaks Asta T.! Olete teie hull!“

„Teie ise ütlesite, et te seda olete!“

„Jätke nali!“ lõi vabrikant käega. „Rääkige kui mees. Ütelge mulle, herra luuletaja, millega — millega saate teie sarnast naist, kui seda Asta T. on, üles pidama?“

„Kuidas — üles pidama? Ma tean ise paremini, kuidas ma seda võin. Ma ei ole päris vaene. Ma pärandasin isalt talu, mul on suvimaja, ma teenin oma kirjandusliku tööga...“

„Hahaha!“ naeris vabrikant ülbes avalikkuses. „Teie pole vaene... teil on talu... suvimaja... kirjanduslik töö... Ning sellega — sellega tahate teie rahuldada Asta T-d!“

„Mul ei ole mingisugust lusti teiega vaielda. Aga öelge mulle, millega tahate teie võita Asta T-d!“

„Mina?“ Vabrikandi hääl oli jäiselt tõsine. „Mul on see, mis sarnasele naisele tarvilik. Ma annan talle elu toreduse ja mugavuse, ma ümbritsen ta hiilgava külluse ja rikkusega. Ma katan ta kõige kallimate nahkade ja briljantidega, lasen tal üles astuda kõige säravamas ümbruses, kõige hiilgavimates tualettides. Ning tema toad, tema sõiduriistad, tema teenrid! Nendest saab muinaslugusid räägitama, nendest kirjutavad lehed ja ilmuvad pildid ajakirjades. Sarnane naine peab ja saab olema

Asta T., sarnane ta on, nii tõesti, kui ma siin istun, või olen ma niisugune naiivne unistaja, nagu teie, kes elust midagi aru ei saa!"

„Igal ühel oma arusaamine, hra Peegelmann, aga kuulake nüüd, mis annan mina Asta T-le!"

„Olen tõesti uudishimuline“, kostis vabrikant varjamatu ironiaga.

„Ma annan talle kogu ilma avaruse ja suuruse“, rääkis Albus. „Tähise taeva all seisame meie, kui meie ümber mühiseb ilmaruum. Meie käed on ühendatud, meie südamed tuksuvad üksteisele. Ja ma sirutan käe ja ütlen: see on kõik sulle! Kuula, kuis kohiseb aegade otsatus, näe, kuis igavik laotab meie kohal omi käsi, aga meie — meie kahekeski — seisame kesk seda saarena ja tunneme rõõmu omast olemasolust, omast armastusest, sellest, et kuulume üksteisele kõigega, kõigega, mis meil on, et meie tunneme ühes elu ja olemise ääretut rõõmu ja luulet ja ühes rändame kui kaks meteoori laotustes, kuni kustume ja kaome suuruste suuruses, mille osad meie oleme.

Teie, übe, lühikese mõistusega ärimees, räägite omadest varandustest, haledatest üksikutest kalliskividest, mida teie osta jõuate, mõnest looma nahast, mida teie oma naise õlale tahate laotada ja mis teda jumalannaks peab tegema, teie räägite tubadest, mis muinasjutulised peavad olema, — need väikesed, kitsad kongid kusagil äriruumide kõrval, kus teie ise kauplete inimeste higi ja mustusega, — oh teie vaese ja alatu elu kummardaja! Minu päralt on päikese ääretud väljad, maailmavaranduste igavesed varasalved mulla põues, mis meie jalge all, minu päralt on maakeralad laiad legendikud, täis elu tuhandekülgseid ilmutusi. Kõike seda pakun ma omale naisele: Näe selle ilu, tunne selle suurust, maitse minuga ühes elu muinasjutu võluvast vägevust!

Kas ei ole meie õnnelikud?

Sest elu ilu ei ole nende väheste asjade nähtavas küljes, mida Teie omandada suudate, elu ilu on kõikide olemasolevate asjade sisemises omandamises ja omaduses Suurest Kujutlusest luua realiteeti — kõigest sellest, mis olemas, osata võtta oma osa, oma sisemine osa, mis elu teeb suureks vägevaks ja tõeliselt ilusaks poemiks, usuks, religiooniks, kus elu ja surm sulavast kokku igavikuga kui määratu, ääretu õnn!"

Albus lõpetas. Ta rind lainetus. Ta seisis, käed rusikas, silmades helk, ta kuju oleks kui kerkinud iga ta sõnaga ja ta sõnad oleksid kui omandanud välise kuju ja vormi.

„Väga kena luuletus“, ütles vabrikant täiesti külmalt ja puutumatu. „Mina ei loe luuletusi. Ja räägitakse, et naised neid ainult ajuti

hindavad, siis, kui neil ilus kleit seljas ja kenal tualetlaua lõhn kiriapaber, kuhu nad sarnaseid tundmusi iga nelja tuule jaoks kopeerida võivad. Aga head ööd, herra Albus, palun väga vabandada, et Teid tülitasin, mul on rutt. Kell on juba 11 ja ma pean linnas veel ümber riietuma.“

Piitsahoop — ja vabrikant muutus siluutiks, kuna hämarusest laksusid ta hobusekabjad.

Albus seisis tükk aega rahulikult.

Ta pööris ümber, et koju minna. Kuid mõnesaja sammu järele jäi ta seisma. Rahutus ja kahtlus haarasid ta. Ta tuli uuesti maanteele ja peatus. Kaugelt, vaevalt, kostsid veel hobuse kabjalöögid, mis liginesid linnale.

Üks moment — ning Albus ruttas linna poole, ta kiirustas samme, higi tuli ta otsale, ta jooksis.

Kord kesk teed seisma jäädes, et hinge haarata, kuulis ta, kuis linnas kellad löid pool kaksteist.

Ning uuesti jooksis ta.

Juba muutusid tornide siluudid massiivseteks hallideks hiiglasteks, kaugel puie keskel välgatus jõe vosvorlik pind.

Kellad löid kolmveerand kaksteist, kui Albus esimeste majade juure jõudis. Ei ühtki sõiduriista. Nüüd lagisesid vana linna uulitsate kivid ta jalgade all ja üksikud vastutulijad löid end ta eest kokkudes kõrvale.

Viimaks jõgi.

Pimedad vagusad uulitsad, nagu vanas Itaalias.

Rida suuri halle maju.

Siis äkki rida valgustatud aknaid vana avarse stiilirikka maja alumisel korral, mis avanesid leherikkasse aeda. Need aknad! Albuse süda tahtis lõhkeda. Need aknad olid talle ta õnne väravateks.

Ta pidi kirjeldamatus ärevuses kella helistama, kui ta lehtaia tagant kuulis naiste hääli. Mingis eelaimuses peatus ta.

Rääkijaid oli kaks.

Albus surus enda pimedasse nurka vastu väätkasve ja jõi ahnelt avanevat pilti.

Lahtise akna all istus kaks naist ja teine neist oli — Albuse südames kui katkes midagi! — teine neist oli Asta — tema Asta!

Naiste ees oli väike kaetud laud, nad istusid mugavalt üks diivanil, teine tugitoolil ja naersid kõige lõbusamas meeolus.

„Uhh!“ ütles kuulus näitlejanna. „Tänaseks jälle läbi. Kui hea tundmus — vaba ja enese päralt olla ja mitte kellegagi tegemist teha!“

„Aga vabrikant?“

Asta naeris.

„Oh, teda ei võta ma, lihtsalt, täna enam vastu. Lasen teenril öelda, et teatrist haigena koju tulin. Las' ratsutab veel mõne korra oma Rossinante seljas. See meeldib talle.“

„Aga ta on rikas.“

„Seda parem, kui ta end hästi piinab. Siis on ta vähem uhke omast varandusest, kui mul teda tõesti kunagi tarvis peaks olema.“

Teine daam naeris.

„Ja su teised austajad? Su poeet? Täna ei tule vist enam keegi?“

„Poeet?“

Asta nägu muutus, ta oli nüüd peaaegu nüisugune, nagu Albus teda näinud, nagu ta teda surunud oma hinge igatsustesse.

„Poeet?“ kordas naine peaaegu kinniseil silmil. „Ta meeldib mulle — väga! Kuidas ta räägib! Kuidas ta vaatab! Mulle meeldib temas, et ta nii diskreetne on, nii puhas, nii austav. Ta mõjub minusse alati ülendavalt, ma saan kui väikeseks õrnaks armastajaks ta juures, ta loodusilust värsked sõnad viivad mind kui metsadesse, luhtadele ja aasadele, nagu oleks ma tulnud Böcklini pildilt ja kõnniksin ta muinasjutu maastikul. Tõesti, ma peaksin kord seda stseenil proovima.“

„Aga ta armastab sind?“

„Kes?“

„Poeet?“

„Oh, jumal, palju on neid, kes mind armastavad...“

„Ja sina?“

Näitlejanna avas silmad; ta võttis klaasi ja jõi, ta oli nüüd jälle teine.

„Tahad sa öelda, et ma kedagi ei armastaks?“

Teine naeris.

„O, sina! Ja pangapidaja Norbeck on sinu pärast lubanud end maha lasta!“

„Jah, temas meeldib mulle ta kuum ekspansiivsus, kui tema, külm ärimees, keema läheb, nagu oleks ta kõige tulisem luuletaja, kui ta valmis on ühe suudluse pärast rea kangelastegusid toime panema, nagu romantiline sõjamees...“

Nüüd ei võinud Albus enam kuulata.

Nagu joobnu vankus ta aia juurest. Paari minuti jooksul oli temas purunenud ta ilm.

Kui ta üle uulitsa komberdas, kuulis ta oma taga auto surinat.

Ta vaatas taha ja nägi autot selle ukse ees peatuvat, kust ta praegu lahkus.

Keegi herra tuli autost ja rääkis midagi teenriga. Siis astus ta autosse tagasi ja sõitis ära.

Vaene Pegelmann! Alfred Albus ei olnud talle enam kade.

MUISTSED MUUMIAD JA PÜRAMIIDID EGÜPTUSES.

KULTUUR-AJALOOLINE KIRJELDUS.

Muumiat näha — tähendab imestada, mõelda ammu möödunud lugudest ja juhtumistest, mis ta meile kõik ei teaks rääkida. Misugused imelikud mälestused peituvad neis tuhandeid aastaid suurepäraselt alalhoidunud muumiates!

Vanad egiptlased uskusid hinge surematusse ja olid kindlad, et hing ajajooksul maisesse kehha tagasi tuleb. Sellepärast loeti ka surnukehade alalhoidmist üheks pühamaks kohuseks.

Herodotos ja mõned teised ajaloolased teavad meile sellest nii mõndagi jutustada. Surnute balsameerimist toimetas isesugune ühisus, selts. Soovijatele näidati töötoas kolme liiki muumiaid. Kõige kallim nendest maksis talent hõbedat — umbes 250.000 Emk. Selle valmistamisviisi juures võeti peaaegu läbi nina ja sisemised orgaanid külje sisse lõigatud augu läbi välja. Tühjad kohad pesti palmiviinaga üle, täideti kassia ja teiste lõhnavate ainetega

ja õmmeldi siis kinni. Peale seda jäeti keha 70 päevaks natriumisse ligunema; siis võeti ta välja ja pesti uuesti üle, määrati hästi lõhnavate salvidega ja mässiti linasest riidest seostega, mille ääred liimiga tehtud, kinni. Oli juhuseid, et mõne muumia juures oli ligi 400 jardi pikkuselt seost. Osad, mis kehast välja võeti, tehti puhtaks ja hoiti iseäralistes vaasides alal.

Teise liigi juures pritsiti kehha seedriõli — õige kange sulatisaine — ja asetati ta siis natriumisse. Muumiatest, mis sarnase süsteemi järele valmistatud, on järele jäänud ainult luu ja nahk. Kõige odavama viisi juures, mida tarvitasid ainult vaesed inimesed, pesti ja leotati keha ainult soolvees ja anti ta siis omakstele matmiseks. Mõnedel juhtumistel hoiti surnuid mee sees. On alal hoidunud, muuseumis, väikese lapse keha, mis meekruusi oli pandud.

Mõned alalhoidunud muumiatest on mustad ja kõvad ja ei näi sugugi purunevat, teised aga.

Püramiidid.

mis valmistatud on igasuguste lõhnaõlide ja salvidega, lagunevad varsti peale seda, kui nad on lahti võetud; mõned on kollakat värvi ja muutuvad väga abrasteks; kuid on ka niisuguseid, mille juures on alal hoidunud täielik liikmete paindumus.

Tarvitusele võttes abinõusid mädanemise vastu, oli tarvis ka keha sarnasesse kohta paigutada, kus ta kurjategijate ega metsaliste kätte ei satuks. „Igavese rahupaiga“ valimine rippus ära kadunu rikkusest. Vaese inimese soolatud keha pidi rahul olema õhukese hauaga kas liivas ehk kusagil mäenõlvakul või lõpuks ühishauaski. Enam jõukamate muumiad asetati telliskividega võlvitud koobastesse, rikkad aga maeti päris majadesse, n. n. mastaba, ehk jälle püramiididesse.

Matmist toimetati iseäralise pidulikkusega. Preestrid ja kadunu sõbrad lugesid palveid, et lbat, maine keha, muutuks Sabiks, s. o. hingeliseks kehaks, saaks taeva minna ja seal jumalate keskel istuda. Surnul oli ka teisik ehk vaim, nimega Ka, kes hauda jäi ja süüa ning juua nõudis.

Pikk, madal ehitus mastaba jagunes nelja ossa. Ees oli midagi kabelitaolist, kuhu kadunu omaksed oma anded tõid ja kus vaimulikud ohverdasi ja Osirisele palveid lugesid. Seinad õõnsusse oli peidetud serdab, kadunu kuju sissemüüritult. Seinad olid seal kaetud kitsas ava, et ohvrisuuts kuju juure võiks pääseda: sihiks oli siin nähtavasti uue asukoha muretsemine Ka'le, kui muumia juhtumisi purustataks. Siit viis maa-alune tee ehk shaht muumia asukohta. Seinad olid seal kaetud lõigete ja maalidega, ja oli ka laud annete jaoks ja kaks-kolm suurt nõu vee ehk viina jaoks. Selles ruumis puhkas muumia suures massivse kaanega, kivist sarkofaagis; kaan oli tsemendi ja naeltega kinni pandud. Sissekäik müüriti kinni; shaht täideti mulla, liiva ja kividega, ja jäeti igavesti rahule, — kui ainult varga käsi teda kuidagi ei eksitanud.

Aastasade jooksul muutusid aga matusekombid ja hauda hakati tooma igasuguseid asju. Külluseni kanti peeneid toituseid ja toodi ka kõik asjad, millega kadunu oma maapealses

elus oli harjunud: mööbel, riided, sõjariistad, jumalate kujud, amuletid, mis surnut pahade vaimude eest pidid kaitsma tema viimsel pikal teel, jne.

Kalliskividest sitikad, papiiruserullid, lõhnaõlide nõud, kammid, peeglid, nõelad, lokikäärid, sandaalid, silmade värvi torukesed, toolid, kushetid, tsimblid, kellukesed, vibud ja nooled, mõõgad, odad, mänguasjad, kuldsõrmused, käevõrud, pärlid, kullast ja ametistist kaelakeed, — need on asjad, mida kõik vanade egiptlaste haudadest on leitud.

Andeid toodi teatud päevadel. Ja häda sellele, kes seda püha kohust ei täitnud, sest Ka'1 oli peaaegu samane võim kui jumalatelgi süüdlas karistada. Mõnedes haudades leiti väikeseid kujakesi, mis kadunu käsu järele inimesteks pidid muutuma ja tema eest rasket tööd tegema, mis talle peale surma ehk teha antakse. Oli arvamine, et surnut sunnitakse midagi tegema, nagu: kündma ja külvama, maad niisutama ehk liiva idast lääne kandma.

Püramiidide saladus tuli avalikuks aastal 1837., kui inglane Hovard Waise tee maa-alusesse rahupaika üles leidis, mis lbises kol-

manda püramiidi juures väga sügavale maa alla oli kaevatud ja kust ta kuninga Men-Kau-Ra, surnud a. 3633. enne Kr., jäänused päevalgele tõi.

Tema leidus lahendas juba lõpulikult nende määratu suurte ehituste saladuse, mis juba 6000 aastat seisavad vahtidena suurel surnuaial Liibia kõrbe ääres, kuhu vanad egiptlased matsid omi surnuid.

Massiivsemad kui ükski muu ehitus, varustatud kavalate salakäikudega, ilma akende ja usteta, igalpool sulutud õhukindlate kivimürakatega, paistsid nad täiesti ligipääsmatutena. Kuid miski ei suutnud varjata Men-Kau-Ra jäänuseid praegusaja uurijate silme eest; pealegi rikuti püramiidide rahu juba vanasti kallissajade otsijate poolt. Juba 1226. aastal valitsev kaliif uhkustas, et ta püramiididest hulga kuld- asju oli julenud varastada.

Hovard Waise algas sellega, et ta kolmanda püramiidi ära mõõtis; ta leidis, et püramiidi kõrgus on 210 jalga ja iga külje laius aluse juures — 350. Ehitusse tungides, esiteks umbes pärast aga õiget käiku leides, leidis ta järkjärgult ka kõik teised toad ja käigud ja jõudis

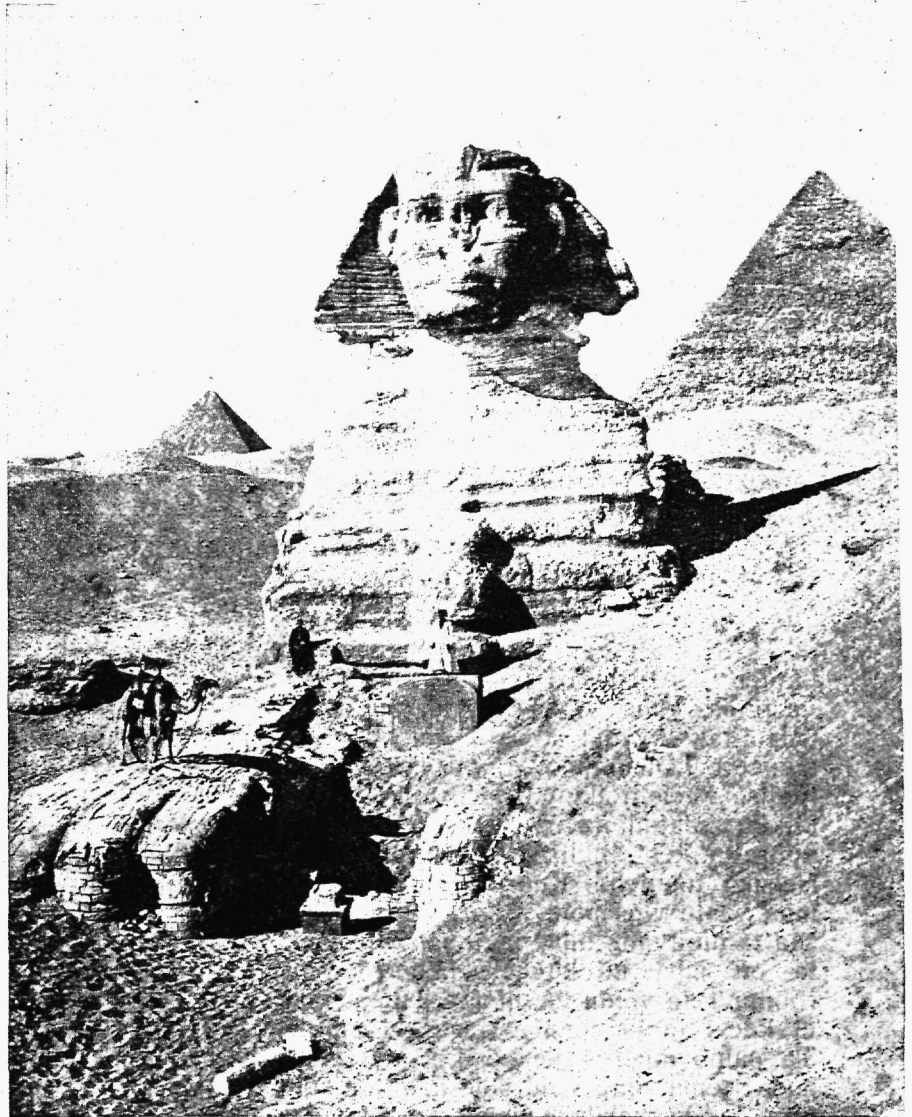
Püramiidid ja sfinks.

viimaks muumiani, mis umbes 50 jala sügavusel püramiidi all asus. Sealt leidis ta kivist sarkofaagi, puust kirstu pealkirjade ja kuninga nime-dega, ja linadesse mässitud muumia. Raske sarkofaag, mis umbes kolm tonni kaalus, tõsteti suure vaevaga välja ja saadeti a. 1838. Inglismaale.

Kui arvesse võtta seda tööd, mis sarnase imehaia valmistamiseks ära kulus, ja piina, mis sealjuures töölised pidid kannatama, peab tahtmata kaasa tundma õnnetu Men-Kau-Ra'le. Ta ei mõistnud arvatagi, et tema põrm, mille rahaigaks ta nii palju inimeste hoolt ja vaeva kulutas, vaatlemiseks ja imetlemiseks välja pannakse Londoni rahvamuseumis, kaugel oma sündimis- ja suremiskohast. Palju vägevam kui Men-Kau-Ra, oli kuulus ehitaja - kuningas Hufu (Heops), kes lõi suure püramiidi, — ühes alusega 451 jalga kõrge ja 755-jalalise külgedega, mille ehitamiseks umbkaudse arvamise järele 85 miljoni kubikjalga kive läks. Ajalugu räägib, et seda püramiidi ehitati 20 aastat, ja et seal töötasid 300.000 inimest kolme vahetusega, 100.000 inimest vahetuses.

Huvitavaid lugusid räägitakse Seti I kuulsa alëbaster-sarkofaagist. Seti I, Ramses I poeg, valitses 1370. a. enne Kr. ja oli sõjakas kuningas, — hävitas rändavaid suguharusid ja tuli alati rikkaliku sõjasaagiga tagasi, muuseas tõi ta määratul hulgal ka kuulsa seedripuud kaasa. Tema leidis ka kulla- ja vaselademed, ehitas suured templid, kaevas kõrbesse kaevud ja sillutas teid. Ta suri ja maeti ühes 700 kujukesega, kes tema eest Theba kuninglikus orus tööd pidid tegema.

Siia reisis mineva aastasaja algul Belzoni. Suure otsimise järele leidis ta viimaks haua rea tubade, eeskodade ja sammaskäikudega;

Sfinks.

seinu katsid suurepärased kuninga tööd ja tegevust kujutavad õlimaalid. Kuid kahjuks oli sarkofaag tühi, ja ainult purustatud kaan lamas ta kõrval kivipõrandal. Alles mitme aasta pärast leiti kadunud muumia ja veel kaunis iseäralistes tingimustes. Kairo võimudele teatati, et araablaste juba mõnda aega papiiruse, pühade sitikate ja teiste muinasasjadega kauplevad, mis, nähtavasti, mõne kuningliku muumia juurest olid varastatud. 1881. aastal otsustati seda asja jälgima hakata. Aega viitmata asuti tööle ja varsti võeti keegi salakaupmees kinni. Viimaks tunnistas üks riisuja, äraandmist kartes, oma süü üles. Ta viis valitsuse agendid osavalt kaetud muistse haua juure, mis Wel-el Baharis, Niiluse läänekaldal asus.

See koobas oli täis igasuguseid kirste, muumiaid ja teisi kallihinnalisi muinasasju. Ja teiste kuningate, kuningannade, kuninga tütarde ja ülempreestrite seast leiti viimaks ka Seti I kadunud muumia.

Siitsamast leiti ka Ramses II, kelle käsul Israeli rahva poeglaste tapmine olevat sündinud.

Varemalt tarvitati muumiaid väga imelikuks otstarbeks. Kolm- või nelisada aastat tagasi tehti Lääne-Euroopas „Egüptuse muumiast“ kuulsaid arstirohtusid. Siis tehti muumiast veel väga head värvi, mis üldiselt tuntud oli nime all „muumia.“

Väga huvitav on tähele panna Briti natsionaalmuuseumis muumiate käsi. Üks käsi on seal rikka oma, kuld käevõru ja väikese kuld-sitikaga sõrmusega. Teine on nähtavasti vaesemehe käsi. Temal pole midagi, peale jämedalt tahatud sitika, ja seegi on nõoriga käe külge kinnitatud.

Nii ei tasanda surmgi seda seisuse vahet, mis elus kahte egiptlast lahutas. Võimalik, et nad taevast muutuvas kord sarnasteks.

Eestistanud Kaak.

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

P. S. Praegu saadab kuninganna kapten Hoste'le diamantsõrmuse, laevastikule kuus pipet¹⁾ viina, ohvitseridele kaks vaati, ja igale mehele ühe quinee²⁾). Olen talle ta saatekirja Teile inglise keele tõlkinud. Ta on nõnda kokku seatud, nagu tuleks ta mõnelt võõralt, kes Inglismaad armastab ja Nelsoni imetleb. Kuna sõda Prantsusmaa vastu veel pole välja kuulutatud, ei saa ta nii avalik olla, nagu soovib. Kuid ta on juba nii kaugele läinud ja oma rõõmu Teile võidu üle nõnda paljastanud, et keegi ta poolehoidu juures ei kahtle. Ta palub mind Teile sõna sõnalt edasi anda: tema soov Teid jälle näha on suurem, kui raskejalgse naise pealiskaudne tahtmine³⁾; igavesti on ta õnnetu, kui Teile ei tule. Jumal õnnistagu Teid!

P. S. P. S. Ma pean Teile veel ütleva, kuid nüüd riietun. Küsi Hoste'ilt. Mu loor on sinine⁴⁾, millesse on tikitud kullaga laevamasti kaheharulise otsaga lipud. Mu kõrvarõngad on Nelsoni ankrud. Kõik on nagu üks merikujutus, üks Nel-sonett...

Siinjuures veel paar sonetti. Pean ma kõik saatma, mis Teist on kirjutatud? Siis peaksin terve laeva täitma.

1) Hispaania viinamõõt, mis umbes 2860 liitrile vastab.

2) 21,45 marka.

3) Selle all mõtles ta oma raskejalgset minyjat, printsessi Klementinet.

4) Nelson kandis rear-admiraalina sinist lippu.

Võite mu kripseldusi lugeda?

Olen lapsik, eks? Aga kui rõõmutatakse... Veel kord, Jumal õnnistagu Teid! Jumal õnnistagu Teid!

Emma.“

* * *

Kapten Hoste'i lahkumisaudientsilt hoovis tuli sir Villiam koju ja tõi Emmale kuninganna poolt kinnipitseeritud kirja.

Ta ulatas selle pealt näha ükskõikselt. Aga ta silmalaude tasases tuksatumises tundis Emma ta uudishimu, ta rahutust. Sest peale, kui ta küsimata tol korral Troubridge'le saatekirja ühes Maria Carolina salakäsuga Nelsonile kaasa oli annud, aimas sir Villiam juba, et Emma tema eestkostmist enam ei vaja. Sir Villiami võtted ja kavalad abinõud oli Emma kõik tundma õppinud; midagi uut ei võinud ta temale enam õpetada. Saatkonna hästiõnnestunud asjakäigu teeneid luges sir Villiam omaks, võitis selle läbi välisministeeriumi suure lugupidamise. Auahneks ja halbiks oli ta vanaduses muutunud. Tõepoolest viis ta aga ainult Emma ideesid läbi.

Emma ei kadestanud teda ta odava kuuluse pärast. Jäi meelega pimedusse, kus ta Nelsoni rohkem aidata võis kui oma võimu kiitlevas silmapaistvuses.

Kunagi oli ta sir Villiami tigidust kartnud, tema kahjurõõmu vihanud. Nüüd oli see talle vaid mõni pentsik isik. Vahetatud olid osad nende koomilises abielus. Kõrgemeelse pareminiteadjana oli sir Villiam varemalt Emma peale alla vaadanud. Nüüd vaatas ta üles tema

poole. Vankuja küsija, kes isegi oma uudishimule sõnu ei julenud anda.

Meelega võttis Emma pikkamisi Maria Carolina kirja tema näppude vahelt ja avas selle. Tükike paberit kukkus välja. Valetunnistus, milles Emma vastutust erapooletuse rikkumise eest enese peale võttis... Põiki üle selle oli Maria Carolina kolm sõna kirjutatud.

„Abukiri läbi lahendatud.“

Hoolikalt pani Emma paberi kokku. Vormis sellest ühe neist väikestest laevakestest, mida ta lapsena oma kodupaigas Deejõe ole asetanud, et nad ujusid kaugele saladuslike merele.

Naeratades pani ta selle nüüd veega täidetud pesukaussi ning süütas põlema. Imestanult vaatas sir Villiam pealt, peitis vaevaga oma viha, oma pettumust.

„Mis sa teed? Miks põletad sa selle? Kas polnud see midagi tähtsat?“

Haruldase pilguga vaatas Emma ta poole.

„Tähtsat? Ainult paberilaevuke. Paberilaevuke, millega Nelson „Orient“ Abukiri juures põletas!“

Kas polnud see nõnda? Kunagi poleks seda suurt lahingut löödud, kunagi poleks „Orient“ Nelsoni võidutunglana maailma ajaloos valgust heitnud, kui poleks olnud seda väikest paberitükki.

Ja nüüd ujus selle tuhk lady Hamiltoni pesukaasis, kes kord Londoni tänavate ilus Emma olnud...

Viiesteistkümnes peatükk.

Kaheskümnes teine september...

Viie aasta eest samal päeval oli Emma Nelsoni viimast korda näinud, kuidas ta „Agamemnoniga“ päikese tõusu hõõgusesse oli kadunud. Lihtne tundmatu laevakapten. Nüüd tuli ta tagasi. Särades noorest kuulsusest...

Neapel valmistas talle pidulikku vastuvõttu. Neapelis ühendatud kuningate ilm.

Kergemalt võisid nad nüüd hingata, sest

neid ei rusunud enam hirm Buonaparte salajate hävitust ähvardavate plaanide eest. Ja kellele olid nad tänu võlgu? Ainult Maria Carolina teadis seda.

Tema tänu olid kohustused, mida ta Emma peale pani. Peenetundeliselt jäi ta haiguse tõttu vastuvõttust eemale. Lasi Emmat selle au osaliseks saada, et ta päästjale Neapeli alandlikkust ja austamist edasi andis. Kinkis talle võimaluse oma salaja armastatule kogu rahva ees loorberid ulatada.

Selle päeva kuninganna oli Emma...

Põhja-Ameerika Ühisriikide uus president
Calvin Coolidge.

Nagu kuninganna sõitis ta säraval lõunajal kuninglikul laeval. Istus Maria Carolina kõrgel Hispaania Bourbonide vappidega ilustatud toolil. Kuulatas kuninga meelitavaid sõnu, võttis hoovi suuruste sügavaid kummardusi vastu. Temale esitles laevajuht, hertsog Franz Caracciolo, mõlemate Sitsiiliate kuningriikide admiraal, Kalaabria kõige uhkema vürstisoo järeltulija. Tema ees kummardusid kunstimeistrid. Ta valis laule ja viise, mida Paisiello lauljad ja Cimarosa mängijad Vana-Inglismaa auks üle Tyrrheni mere sinavate voogude kõlada lasksid. Teda vaatlesid imestades paatidel ja

laevadel olid, kes pidulikult ehitatud parvedena kuninglaeva ümbritsesid.

Lumivalgesse Greeka rüüsse rietatud kogus arvasid nad kuulsuse geeniust nägevät, kes nende eel lehvib, ja püüdsid teda tervitustega austada.

Kuninganna oli tema. Sõitis nagu kuninganna merivoogudel.

Too päev tuli talle meele, mil ta esimest korda üht kuninglikku laeva näinud Deegolffi vagastel vetel, kaugel Vales'i rannal...

Roosakates, kuldkollastes, purpurpunastes ja helesinistes värvides sädeledes, näis talle laev suure, võõramaa linnuna, keda liri mere tuuled kodumaa rannikule paisanud...

Ilus naine oli sealt välja karanud. Helkivates rüüdes, sisalikusarnasena rannaliival edasi liugeldes, oli ta temaga naljatanud. Oli oma silmade leekidega, huulte hõõgumiste ja sõnade võlumisega tema noore südame uinuvaid soove äratanud. Nagu kuninganna näis ta Emmale. Ja nüüd...

Sest peale kui prints Georgi süda ilusale Maria Anna Fitzherbertile kuulus, ei teadnud keegi enam Arabella Kellyst. Unustatud oli ta. Nagu elust kadunud.

Kuninganna...

Ah, ainult vanade valitsejate tütreid olid kuningannad. Jäid selleks ka omas õnnetuses. Isegi kuni surmani. Alatult, nagu mõni kurjategija kaagile viidud, ei olnud Maria Theresia tütar kunagi uhkem olnud, kui sel silmapilgul mil tema pea rahva hõiskel liiva veeres. Ainult tema nime kahvatu vari pani kogu ilma leekidesse, pani rahvaste verd voolama. Meeletu hullustus, mis kuningaid surmates kuninglikkust hävitada tahtis! Jumalusest ise näis neile õigus olevat antud valitsemiseks. Ja inimeste usus.

Kuna aga Arabella Kelly õigus... ja lady Hamiltoni oma...

Ta oli ilus, vaimukas, andekas. Kandis kuulsat nime. Siiski oli ta ikka veel sama Emma Lyon, kes välja oli läinud õnne otsima. Kõigis oli ta sellele tumedale millegile tänulik, mis teda selle vana mehe kõrvale saatnud. Kui see sureb, on ka tema hiilgus kadunud. Tänavate vahejuhtumiste otsijate hulka kuulus ta, kelle õigus meeste tujudest olenes. See õigus on nagu liiv, mida tuul kokku puhunud. Lähim laine võib ta ära uhtuda.

Kuninganna oli ta. Sir Villiami armust...

Nõnda sõitis ta oma armastatule vastu.

Teisiti oli ta seda jällenägemist enesele viie aasta eest ette kujutanud. Vihane vastiktunne oli teda tol korral vallanud rauga vastu, kes teda oma ihaldusega alandas, ilma vastu, mis teda valetama sundis. Ta oli igatsenud tugevat kätt, kes teda toetama, südant, kes teda armastama pidi.

Kuna täna...

Nelsonile sõitis ta vastu. Armastas teda. Rohkem kui varem. Kuid siiski...

Mida võis ta temale anda? Oma isamaale kuulus ta, oma kuulsusele, oma naisele. Mõne petliku õnnenädala järele jätaks ta tema jälle, nagu prints Georg Arabella Kelly oli jätnud. Siis aga oleks talle sir Villiam kadunud. Tema, kelle heast tahtmisest ta oma õigust saavutas...

Seda ei tohtinud olla! Kunagi ei tohiks ta Nelsonile kuuluda!

Mis oli temaga, et ta just täna selle peale mõtlema pidi? Oli ta haige, et ta mõtted nii alatul teel rändasid? Kas olid noorte unistuste, magusate kujutelmide naudingud kolmekümnekolme-aastasele sootuks kadunud?

Ah, milline muudatus oli temas selle viie aasta jooksul sündinud! Tervest hingest, kõigest jõust oli ta oma armsamat näha tahtnud. Nüüd sõitis ta temale vastu.

Kaalus...

Äkki ärkas ta. Inimesed paatidel olid nüsti tõusnud, lehvitasid kübaraid, viipasid rätikuid ja lipukesti, ühendasid oma hääli tugevaks kiksaks.

Ruttu astus admiraal Caracciolo Emma juure. Väljasirutatud käega näitas ta Capri poole.

Tiberiuse kalju tagant tuli päikese käes sädelesed Abukiri laevastik nähtavale.

„Nelson!... Nelson!...“

Tuhandehääliselt kõlas nimi üle mere. Kirjude lindude mõõtmatu parvena lehvisid iga masti otsas lipud. Kõuesarnaselt tõusis sõjariistade mürin õhku.

„Nelson!... Nelson!...“

Mühisedes kajas Cimarosa muusika. Temale seltsisid Paisiello lauljad. Rahvahüüete tiivul, suurtükimürina voogudel kõlas hümn.

Merijumalale ise näis rahvas au andvat.

„Nelson!... Nelson!...“

Sihvakalt, painduvalt nagu meripääsuke seadis end Neapeli kuningalaev Britannia ujuva merikindluse kõrvale. Pikkamisi tuli üksik mees „Vanguard'i“ laevatreppi mööda alla...

Põletav iha valdas Emmat. Ennast kuninga käsivarrest lahti kiskudes, sööstis ta sillale, mis nende laevu ühendas...

Kiituskõne oli ta enesele välja mõelnud, mis oli täis hõõguvat vaimustust. Aga kui ta Nelsoni vastu seisis, unustas ta kõik. Sõnatult, hingetult vaatas ta temale otsa.

Ta nägi võitja aumärke, millest ta kirjutanud. Nägi Horatio Nelsoni varemeid...

Kahvatu, paled sissevajunud, luukeremi laihtunud. Loiult allaripnevas käises ärasaetud käsivarre tuksatuv tõmp. Ots armiline, põletatud punaga kaetud: vaevaliselt kokkulahtunud nahanarmas. Selle all sissevajunud sil-

mad: üks pooleldi peidetud paistetunud lau-
taha; teine ... midagi liikumatut, klaasist, sur-
nut ...

„Mu Jumal, mu Jumal! Nelson? On see
võimalik?“

See kohutus lämmatas Emmat. Ja äkki
sööstis tuline juga läbi ta verisoonte. Segased
jooned tuksatusid tal silme ees, valusad pisted
olid kuklas, sõrmeotstes ... Kõige jõuga võit-
les ta enesega. Kuid kõik tema ümber hakkas
vankuma. Üles kõrgele tõusis laev... tiibu
lehvitades, kraaksudes lendasid tuhanded ki-
rendavaid linde ta poole... jalge all vajus
sild... tumedaks läks kõik, pimedaks ...

„Nelson!... Nelson!...“

* * *

*

Päikesekiir tuli lüngest aknast. Langes pil-
dile üle kirjutuslaua ...

Seal see külm naeratus... kas polnud ta
seda varem näinud?

Nelsoni naine ...

Täis vastikustunnet pööras ta silmad kõr-
vale. Vaatas sir Villiami murelikku näkku.
Tema kõrval ...

See õudus! See õudus!...

Harras, silmapilgu suurusele vastav pidi
olema see vastuvõtt. Nõnda oli ta unistanud.
Nüüd oli kõik rikutud.

Ta tahtis üles tõusta, Nelsoni ees vaban-
dada. Aga kui ta talle otsa vaatas ...

Oo seda pääsmist, et ta nüüd nutta võis!

Nutta ... tema moonutatud kogu... tema
purustatud näo... tema oleku sügava kurvas-
tuse üle ...

Alandlikult seisis ta Emma ees. Ei julenud
silmi tema poole üles tõsta. Tema, see võitja...

Läbi pisarate püüdis Emma talle naeratada.
Võttis ta käe. Silitas seda õrna puudutusega.
Otsis talle head sõna ...

Kuid Nelson ei vastanud. Vaikides seisis ta.
Ka Emmal keeldus hääl. Hirmus vaikus valit-
ses nende vahel ...

Kuningas astus sisse. Omal kõval taluniku
viisil teretas ta „Bourbonide päästjat“, „Itaa-
lia vabastajat“.

„Nelson!... Nelson!...“

Ikka veel karjus väljas rahvas, mürisesid
suurtükkipaugud, tõusis õhku merijumala hümn.
Selle vaese Jumala hümn ...

* * *

*

Ferdinand vaatles „Vanguard'i“, ütles haa-
vatutele trööstivaid sõnu, lasi endale laevastiku
kaptene esiteleda, nende seas ka noort „Tha-
lia“ komandanti Josiah Nisbeti, Nelsoni võõras-
poega.

Siis astus Nelson kuninglikule laevale, kus
teda admiraal Caracciolo, Touloni võitluselt-
simees, teretas. Muusikahelide ja sõjariistade
mürina saatel jõuti Neapeli sadama, kus neid
kindluse ragisevad tervitused, kirikukellade
kõlin ja lazzaronide hõiskav kisa vastu võttis.
Kes tiheda karjana randa kattis.

Kui Nelson kindlale maale astus, ütles ta
Emmale esimese sõna. Talle oma käe välja
sirutades, palus ta teda juhtida tohtida. Ja esi-
mest korda tõstis ta oma pilgu tema poole.
See oli tähendusrikas.

Punastudes pani Emma oma käe tema
omasse. Jälgis talle rahva hõiskavasse vir-
vendusse.

Kuningas, sir Villiam, hoov... neid ei pan-
dud tähele. Neid lükati kõrvale, et Nelsoni
näha. Esikäijate järel kadusid nad inimmassi.

Käsi-käes läksid Emma ja Nelson läbi pi-
dulikult ehitatud tänavate leekiva taeva õhtu-
purpuri baldahiini all. Valgetes riietes tütar-
lapsed kõndisid nende eel ning viskasid lilli
teele. Poisikesed lasid sadandetest puuridest
vangistatud linde lendu, et neile vabadust ta-
gasi anda sel päeval, mil Neapel Itaalia vabas-
tajat austas. Pimedad tungisid ette, et nende
riideid puudutada, naised suudlesid nende õlgu,
põski; raugad heitsid nende ette maha, et nad
nendest üle astuksid. Keegi liri franziskaan-
lane-munk pani neile tee kinni, nõudis sütita-
vas kõnes Nelsonilt vastkristlase hävitamist ja
ennustas talle Rooma võitmist.

Vaevalt suutis Nelson enesele ja Emmale
teed vabastada. Ta ei lasknud tema kätt lahti.
Kõiki neid auavaldusi, mis tema üle voolasid,
kõike seda metsikult vaimustatud jumaldamist
pidi Emma temaga jagama. Aimas ta, mis ta
temale teinud? Tahtis ta temale kogu Euroopa
ees oma tänu avaldada. Nagu kuningas sam-
mus ta edasi, nagu võitja. Ja Emma oli tema
kuninganna.

Kogu Neapel tundis Emmat, hõiskas talle
vastu, kiitis ta iludust, võrdles teda püha ma-
donna iludusega, kes inimkonnale päästja kin-
kinud ...

Kui rongikäik Palazzo Sessa'ni oli jõudnud,
oli juba öö. Sissekäigul pööras Nelson veel
kord tagasi, tõstis sõnatus tänus oma kübara.
Siis tõmbas ta Emma ruttu enesega ära. Lõu-
namaa auavalduste ülimäär näis teda rusuvat.

Kuid rahva kisa kostis ikka veel edasi.
Vahepidamata hüüti nende nimesid, ei jätud

enne rahule, kuni nad rõdule ilmusid. Siis ühinesid tuhanded hääled üheksainsaks eemalekajavaks elaguhüüdeks.

Nagu märguandmine oli see. Lossi ees lõi hele paistus lõkkele, jooksis müüre mööda üles, valas hiilgavaid vooge üle terve maja. Ülal katusel aga sädeles loorberpärjas leegitsev Nelsoni nimi, võiduvalgust ülemäärases külluses üle vana linna paisates.

Neapel vastas. Igasse nurka tungisid säntendavad vood. Capodimonte uhkelt juukse-ehtelt kuni Riviera di Chiaja hõbeda jalapandlani riietus naeratav Parthenope omasse pidurüüsesse, mis oli koetud päikestest ning tähtedest...

* * *

Rõdul seisis Emma Nelsoni kõrval. Esimest korda võttis ta tema pildi täiena endasse, nagu see viie aasta jooksul kujunenud.

Inetu oli ta, väike, sant. Aga ideaali hiilguses, mis temast hoovas, näis ta ilus. Tema võitluse tundemärgid tegid teda suureks. Kõikidest, keda Emma tundis, oli tema kõrgem ja väärikam. Nagu roheline metsaga kaetud mäetipp viljatu kõrbe madalate liivaküngaste kõrval.

Nagu ahelad, mis elu kurvad leegid talle kunstlikult külge sepiitsenud, langesid Emmast külmad kaalumised. Soojuses, mis Nelsonist hoovas, tulid talle tema üksildaste ööde unistused meele. Nüüd ei kaalunud ta enam.

Ta armastas teda, nagu ta kunagi varem pole armastanud, armastusega, mis tema ihu kuumas kires värisema pani ja ühtaegu ta hinge jumaldamise puhta valgusega täitis.

Äkki pööras Nelson tema poole, näitas sädeleva ümbruse peale ning vaatas talle siis sügava pilguga silmi.

„Kõige selle eest olen Teile tänu võlgu! Teile, Teile!“

Emma raputas pead.

„Ainult mõne kivikese suutsin Teie teelt koristada. Mitte rohkem. Võit ise...“

Äkki segas Nelson vahele.

„Kunagi poleks ma seda ilma Teieta saavutanud! Ja kunagi ei pea Inglismaa seda Teile unustama!“

Tasakesi naeratas Emma endamisi.

„Inglismaa? Tegin ma seda Inglismaa pärast?“

Nelson oli Emma lähedal. Ta tuline hingus puudutas ta põske. Sõnatult, kirglikult võttis ta tema käe...

Magus värin läbistas Emmat. Saagu temast mis saab! Ta armastas teda. Oli valmis talle anduma. Üks inimene teisele...

Värisedes ootas ta. Kummardus talle vastu. Kuid tema...

Äkki lasi ta Emma käe lahti. Taganes arglikult eemale. Nagu valmistaks tema lähedus talle piina.

Mis ajas teda eemale? Mõtles ta külma naeratuse peale üle tema kirjutuslaua?

Valgusjuga libises üle ta näo. Meeletu viha peegeldus selles, kibe lein, väsinud loobumus.

Ja midagi nagu hirm. Nagu piinaks teda miski kahtlus...

Kaua valitses vaikus nende vahel. Siis tuli sir Villiam.

(Järgneb).

RISTI-ASS.

LUDVIG ANZENGRUBER. Tõikinud E. J.

Kui on olemas saatusraamat, siis ei võiks muidugi ükski surelik silm seda lugeda. Oleks kõik ette määratud ja teaks inimesed, mis neile tulevad päevad toovad — nad võiksid rahulikult omad käed rüppe panna. Kes tahaks veel õnnetusele energiliselt vastu panna, kui ta teab, et see temast mööda ei lähe? Kes püüaks veel miskit varandust oma kätte, kui ta kindel on, et sellest ilma jääb? Iga õnnetus oleks hirmu läbi suurendatud, mida ta enne seda üle elab. Meie ootaksime seda nagu koer lööki, kui ta keppi näeb oma isanda käes. Igal õnnel oleks rõõm rikutud. See ei langeks meile enam nagu selgest taevast alla ega tärkaks maa seest.

Meil oleks kõik juba ette teada, ja see ei valmistaks meile miskit üllatust.

Nõnda mõtles ka Veishofer, kui ta pikkamisi mööda tänavat lonkis. Ta mõtles veel edasi ja jõudis kindlale otsusele, et midagi ette pole määratud. Miks hüüab siis inimene hädas ja viletsuses jumaliku ja inimliku abi järele? Oleks kõik ette tähendatud, mõtles ta, siis annaksin meelsamini järgmisel korral maksudemäärajale linnas tubli kõrvahoobi. Kuid usun kindlasti, et see seda mitte rahulikult vastu ei võta, nagu oleks see talle juba igavikus ette öeldud, vaid toimetaks mind jalamaid kindlasse kohta.

Õi, kui rumal see on, et inimesed oma tuleviku kaardipanemise, tinavalamise ja käevaatanise läbi teada tahavad saada! Ka loodavad nad lendava mao munadest ja sellest, kuidas kohvipaks nende tassi põhja jääb, oma tuleviku saladusi lugeda. Veishofer tõmbas suu põlglikule naerule ja sülitas maha. Sarnaseid loomi pole ega pole kunagi olnud. Kust nad neid mune küll kätte on saanud?!

„Äh, see neetud kaardipanemine!“ Ta ohkas sügavasti.

Veishofer oli veel noor talunik. Ta oli tugeva kasvuga, kena näoga, suurte tumesiniste silmadega, sirge ninaga, veidi laiilihoidvate sõõrmetega. Värskete huulte üle kandis ta ilusaid vurrusid. Meelekohtadelt alla kuni kõrvalappideni oli ta veidi habemekarvu lasknud kasvada. Tumeblond juuks oli lihtsalt tahapoole soetud. Ta kandis kõrget jämedat viltkübarat laia paelaga, mida ühel pool teraspannel kinni hoidis, pikka tumepruuni kälevist kuube, kirju lillelist vesti, kus aga ükski värv liig karjuv ega silmatorkav polnud, lühikesi pükse ja kõrgeid saapaid. Ta oli kena mees. Kuid täna ei võinud seda just tema kohta öelda, sest ta kõndis nii lohmakalt ja ta nägu oli nõnda mõttes tee peale sihitud, nagu keegi, kes — rahva ütluse järele — eilast päeva otsib. Ja kes teda nõnda nägi kõndivat, ei pannud temast miski.

„Tere hommikut, Veishofer“, — ütles äkki keegi.

Veishofer vaatas üles. Tema ees seisis piksike mehike, kes oleks võinud mis tahes teha, ennast venitada ja sirgeks ajada nagu mõni sõjamees — ilusamaks poleks ta siiski läinud. Üks õlg oli tal märksa kõrgem ja üle selle rippus kaunis suur kott pisut teisele poole alla. Kälevist mütsi alt, mis oli litsitud pahema kõrva peale, langesid üksikud juuksesalgad välja, ühed valged, teised kollakad. Mütsinoka alt läikisid ümarad sarvprillid, mille klaaside taga paar väikest halli silma lõbusalt ringi ekslesid. Kõik oli tema näos ümar ja punane nagu tervel õunal. Mees näis kui mitte heasüdamlik, siis vähemalt heas tujus olevat. Tal oli seljas kuub, mille värvi mitte kohe kindlaks ei võinud teha. Kuna ees rinna peal kälev mustana näis ja alla palistuste poole roheka jume omas, näis seljagune jälle ülalpool rohekas ja allpool tume. Selle eest olid püksid aga selget tolmuhalli värvi. Et nad seal volte heitsid, kus tarvis polnud ja seal jälle kiskusid, kus ei kõlvanud, polnud nende süü. See olenes lookjalgadest, mis nendes peitusid. Kaks puust tehtud seinakella, mida „Schwarzvelder“iteks“ nimetati, oli ta nõõriga ühte sidunud ning õlale visanud,

kust üks neist selja taha, teine ette rinna peale langes. Nõõriotsakeses, mis läbi nõõpaugu oli tõmmatud, ripnesid paar perpendiklit ja pahe-mas käes hoidis ta jämedat linast kotti. Seda käsivart tõstis ta aeg-ajalt, vist olid kotis kaalupommid ja tööriistad. Niisuguse koguna seisis rändaja kaupmees ja kellasepp Mihkel, nõnda laialt kui ta kõverad jalad andsid, Veishoferi ees ja pani temale tee kinni.

„Tere hommikut, Veishofer“, — ütles ta.

„Tere hommikut“, — vastas see.

„Lähed kreislinna?“

„Ja.“

„Lähed jälle raekojaplatsi kaupmehelt oma paari krossi protsenti kerjama?“

Veishofer noogutas pead.

Kellasepp pigistas silmad kokku.

„Oleks küll parem kui sul kõik korruga käes oleks?“

„Muidugi. Ma ei või seda aga temalt välja tõmmata. Näib, nagu poleks tal varsti omalgi midagi.“

„Mis sa mulle annad, kui sulle suure uudise ütlen?“

„Ah, ütle või ära ütle!“

„Eile olin kaupmehe juures raekojaplatsil. Võin sulle öelda, vana oleks rõõmu pärast kannanud nagu noor kits; moonutas ennast aga nõnda, et ta näis kui vana lehm. Ta on päranduse saanud. Ükski kõikidest nendest, — ütles ta — kes teda raskel ajal kiusanud, ei pea krossigi enne nägema kui kogu pärandus käes. Sina aga, kes sa alati temaga kaasa tunnud, võid kohe kõik korruga kätte saada. Kas või homme, ütles ta. Ja et ta nõnda eile kõneles, mõtlén, on täna see homme. Sul tarvitseb ainult suud avada.“

„Hea küll.“

„Aga Veishofer, sa näid mulle imelik. On see kellegi kõneviis, on see kellegi välimus, kes oma raha jälle uuesti kätte saab, mida ta endamisi kadunuks pidas?“

„Milleks on mul seda veel tarvis?... Aga võib olla tuleb see õigeaks ajaks, et surnut matta.“

„Oho, oho, kes peab siis surema? Ega's sina ometi ise?“

„Eva!“

„Sinu naine? Valeta aga pealegi nõnda, et suu vahutab. Millal ma teda nüüd veel nägin? Siis oli ta värske, terve ja ümar nagu alati?“

„Vaata teda aga nüüd!“ Veishofer lükkas kübara kukla, kuna ta käega üle madala otsa tõmbas. „Ja, kellasepa-Mihkel, uuest aastast algas see! Need pöörased naised oma põrgu rumalustega! Nad olid nalja pärast kaarte välja pannud, muidugi ainult nalja pärast, nagu

nad ütlesid, ja seal tuli minu omale risti-äss. Ja see tähendavat surma, nõnda öeldi temale. Selle peale tegi minu oma nii pika näo, et ta lõuaga peaaegu lauani ulatus. „See on ju lausa patt“, — ütles ta ise, — „nalja tahtsin ma ainult teha ja meie Issand Jumal näitab mulle tõtt!“ Sest peale kujutab ta omale ette, et ta sel aastal sureb. Kui see poleks nii kurb, võiks naerda selle üle, kuidas ta kõike vaeva kokku võtab, et ennustust tõeks pidada. Ta laihutub mul päevast päeva. Sõnadega teda pöörda ei saa. Olen juba mitu tundi asjata tema kõrval istunud, teda meelitanud. Ta kuuleb mind küll, annab mulle igas asjas õiguse, — aga kui me istmelt tõuseme on tema viimne sõna nagu esimenegi: ta pidavat siiski surema! Omas hirmus olen juba linnast arsti kutsunud. See vangutas pead ja ütles: „Naine on vaimuhaige!“ Selle peale jutustasin talle kogu loo. „Hm, hm“, — ümises ta, võttis taskust ninatubakakarbi, avas selle, nuusutas, aevastas, vajutas kaane pikkamisi kinni ja ütles: „Ja, ja küllap see oma rumaluse kätte ka sureb!“ — „Täna teid, herra doktor“, — ütlesin, „aga mul on ka omast rumalast Evast kahju.“

Veishofer tõmbas käisega üle silmade. „Põl-dudel puhub niisugune kõle tuul.“

Väike kellasepp raputas selle peale väga mõtlilikult oma suurt pead nõnda, et müts pahema kõrva pealt parema peale kukkus. „Ka mul oleks sellest naisest kahju!“

„Ma ütlen sulle“, karjus noor talunik, kusjuures ta käed üles tõstis, „ta on juba niisama hea kui surnud! Nõnda ei pea ta enam kaua vastu. Ei aita miski kõnelus ja ei ole ühtki nõu, — oo, sina, verine Önnistegija! Siis peab ta ju kaduma!“

Selle aja kestes oli kellasepa-Mihkel väga tähelepanelikult oma jalgu vaadelnud. Nüüd tõstis ta pead, vaatas Veishoferile otsa ja ütles: „Tead, ma tahan seda asja enne pisut järele vaadata.“

„Sulle tasugu Jumal, kellasepa-Mihkel! Rutta aga! Sul on alati leidlik pea olnud. Jeesus! Ma ei tea, mis ma sulle selle eest teeksin...“

„Pikka, pikka, Veishofer! Meie pole veel ühtki jalga teise ette seadnud, ja see oleks alles samm. Lubada ei või ma midagi!“

„Usun, see on raske asi. Kuis tahad sa seda siis õieti peale hakata?“

„Tead, kui ma midagi parandama hakkan, siis peab asi mul ikka silmade ees olema. Noh, lähme nüüd oma teed! Kaitsegu sind Jumal! Looda pisut, kuid ära liig palju usu. Võid iga-tahes kindel olla, mida kohe teha võib, teen kohe.“

„Kristuse armastusest sündigu see! Kaitsegu sind Jumal, kellasepa-Mihkel!“

Ja nõnda läks üks paremale teine pahemale poole. Veishofer rutuliste sammudega linna poole, et võimalikult kiirelt jälle koju tagasi jõuda ja näha, mis see rändaja kaupmees head on teinud. Ta lootis salakesi, et Jumala abiga ehk kõik veel hästi läheb. Kellasepa-Mihkel läks aga mõttes küla poole.

*

Kesk küla seisis väike majake, mis oli ümbritsetud kõrgest puuplangist. Ainult üks majasein kahe aknaga oli vastu tänavat. Ja kes selle elanikkudega kokku tahtis saada, pidi plangiväravast läbi pugema ja üle hoovi minema.

Sealt läks ka kellasepp sisse. Väike koer pika raske ahela otsas kargas talle läinial kallale.

„No-noh, peni“, naeris kellasepa-Mihkel. „Mis sa minult siis õieti tahad, sa suur ahel väikse koera küljes?“

To löi tööriistade kotiga klirinal vastu looma, kes selle peale võõrast hoolikamalt silmitsesema hakkas. Kas see talle hirmu peale ajas või hakkas ta ise asja üle pikemalt mõtlema, — lühidalt: ta ronis pikkamisi oma kongi tagasi.

Kellasepa-Mihkel astus kööki, kus tuli lõbusasti hubises ja kuulis kõrvaltoas perenaist tasase häälega mingit vaimulikku laulu laulvat. Ta koputas ja astus sisse.

„Tere hommikut!“

„Aa, ole tervitatud, kellasepa-Mihkel.“

„Ja ja, täna väga“, ütles see sest ta ei mõistnud kohe öelda, mis tahtis, nõnda kohutas teda perenaise halb välimus. Polnud sest kolme kuudki mööda, kus samas toas punapõseline, tragi naisuke oma kirsipruunide silmakestega tema ees seisis, ja nüüd — oli see tema, või polnud see tema? Kuid ta leidis närtsinud naiselapi, laihtunud, tuhmide silmadega. Hetkeks võttis kellasepa-Mihkli ümar nagu niisuguse ilme, nagu me sagedasti laste juures näeme, kes viha pärast nutta või naerda tahavad, veel aga ei tea, mida teha. Siis viskas ta tööriistakoti toolile, võttis kellad õlalt ja pani nad kapi otsa. Lähenes perenaisele ning ütles: „Heldene aeg, kuis näed sa välja? Oled vast haige? Kas peremees sinust enam ei hooli?“

„Ah, Mihkel“, ütles talunaine, „ma tean küll, kuis minuga on ja mis mul on. Võid varsti minu laiba järel kõndida.“

„To-hoo imet, ega's see nii hull või olla. Teie, naised, kujutate omale sageli kõiksugu rämpsude ette.“

„Ma arvan, asi on hull küll. Ega's ma tühja ettekujutuse pärast nii usinasti oma viimsele tunnikesele ette ei valmistuks, nagu seda praegu teen!“

Perenaine näitas laua peale, kus mingi suur vana närune raamat oli lahti löödud. Kellasepp astus lähemale ja hakkas seda lehitsema. Pea-aegu iga lehe peal oli jäme puulõige ja ühelgi nende seast ei puudunud hirmsad kuradite-näod, kes hukkamõistetud hingi küpsetasid, orki ajasid ja kes teab mis kõik nendega tegid, nagu see põrgus viisiks olevat.

„Kuule“, ütles Mihkel, „mina sinu asemel valmistuksin pigemini taevale vastu ja kui ma sinu mees oleksin, viskaksin selle raamatu tulle. Sinu endine kõne — et sa ennast surmale ette valmistad, seepärast peab ka surm tulema — on nõnda samuti rumal, kui sa ütleksid, et koe-rad sellepärast kirpe saavad, et nad endid sügavad!“

Seal sai perenaine tigidaks, väga tigidaks.

„Sina narr“, karjus ta, „mis mõistad sina pühadest asjadest! Heida oma nalja kõrtsis, aga mitte surijatoas! Ütle oma teravusi inimestele, kellel midagi peas on, ehk teevad nad sulle seda meelega ja naeravad selle üle. Aga ära vihasta seda, kellel surm südames asub. Mõistad? Tee, et mu silmist kaod! Ma oleksin su vastu hoopis teisem, kui ma mitte nii väeti ja nõrk poleks!“

„Na-na“, ütles kellasepa-Mihkel, „rinnus ei peitu see viga, seda märkan kohe.“

Siis vaatles perenaine veidi toa põrandat, vist tahtis ta näha, kas see ka küllalt puhtaks oli küüritud, ja talle tuli kõhahoog peale. Peale selle ütles ta nii tasase häälega, et hiirgi seda nurgas kuulda ega naabrile edasi poleks saanud anda: „Ja, ja, minu kallis Mihkel, sul on kerge naerda, aga mina tean, mis tean“.

„Poleks raske, arvan, kui mina ka seda teaksin, mis sina tead, sul tarvitseb ainult öelda. Kuis sa's äkki nõnda surema hakkad?“

„Jumala näpunäite peale.“ Siin võttis perenaine kõvasti lauast kinni, nagu kardaks ta kukkuda.

„Oh sina isapojuke“, ütles kellasepp, „mis sinuga on? Kui sul nii raske seista, seal on ju iste.“

Perenaine istus ja jätkas. „Vanaaasta õhtul panime meie, talunaised, omale naabruses kaarte välja.“

„Kaunis mõnus ajaviide“ arvas Mihkel.

„Ja, ja, aga mulle tuli risti-äss.“

„Risti-äss?“

„Ja, risti-äss.“

„Noh, ja mis edasi?“

„Kas sellest pole veel küll? Tead siis sina ka, mis see tähendab? On ta ümberöördud vars ülespoole, tähendab võõrast maja; on ta aga õieti, varrega allapoole — tähendab surma.“

„Seda kuulen mina küll esimest korda“, ütles rändaja kaupmees. „Alati on risti-äss meie inimestele, kes midagi kaardipanemisest taipavad, kotitait ootamatut raha tähendanud.“

„Tahad sa mind narrida?“ küsis talunaine. „Kunagi pole kuulda olnud, nii kaua kui ilmas kaarte välja pannakse, et risti-äss kotitait raha tähendab. Ja, kotti tähendab see küll, kuhu surm mind pistab; huaristi, mille all puhkama saan...“

„Ja külhahanesid tähendab see, kes asjadesse segunevad, millest nad ise aru ei saa!“ karjus kellasepa-Mihkel. Üsna metsikuks oli ta äkki läinud. „Kui teie midagi ei tea, siis ärge tehke sellega tegu. Risti-äss tähendab ootamatut raha, see on juba vanasti teada.“

„See oleks uudis!... Surma näitab ta!“

„Raha!“ mõirgas Mihkel ja lõi rusikaga vastu lauda. „Tahad sina vana mehega vaielda, kes rohkem ilmas käinud, rohkem näinud ja rohkem teab, kui sina oma neetud naabrinaistega kokku? Muuseas, usu mida tahad, haigeta minu pärast, kuni nad tulevad ja sind välja kannavad ja kui sa ka risti-ässä oma kirstu kaanele naelutada lased, — mina jään ikka selle juure, et see surma ei tähenda.“

„Aga Mihkel!“ ütles talunaine ja lõi vanakese kuulmatu kangekaelsuse üle käed kokku.

„Veishofi perenaine“, ütles kärmesti vanamees, „oli risti-äss sinu lähedal?“

„Just ruutu-emanda kõrval, mis minu kaart oli.“

„Tean, tean, vallalistel on harilikult südamedaam, abielus olevatel naistel ruutu. Aga luba omale öelda, perenaine, elusalt mina siit paigast ei lahku, kuradid rebigu mind õhus tükideks, et ma viimisel päeval ennast enam kokku koguda ei saa...“

„Jumala pärast, Mihkel, jäta järele!“

„Minu igavene hingerahu olgu kadunud, kui sulle mitte lähemal ajal kotitais ootamatut raha majja ei tule! Arvan, rohkem pole mul enam vandepe panna, sellest aitaks juba küll, et mind uskuda.“

„Jeesus! Sina mõtlematu, kes on sinult siis nõudnud, et sa nõnda jumalavastaselt vanduma pead? Loodan, Jumal ei hoia neist sõnadest kinni ja ei hinda neid nii kõrgelt, sest et sa segane oled. Risti-äss ei tähenda muud kui surma.“

„Hea küll“, ütles kellasepa-Mihkel, „võttes kellad kapi otsast ja riputades nad üle õla. „Jää

sina selle juure. Aga mina olen mees, kes igal-pool oma kasu otsib. Ja keegi ei või märgata, kui seda ära kasutan, mis minu oma. Veame kihla, perenaine! Sulle ei jää aega suremiseks üle, varem on raha majas. Kui mina kaotan, teen sulle toredad matused. Kõik papid tervest ümbrusest peavad ühes jooksuma. Võidan aga mina, on kotitais raha minu. Kas?"

„Mine, sa ei tuleks selle pealegi et mind matta lasta.“

„Ei, kui mina kihlveo kaotan, lasen sind nõnda ilusasti mulda süngitada, et sul omalgi sellest hea meel oleks. Heida nõusse!“

„Ah, mine!“

Kõige ilusama surnulina, mis linnas rikastele üle laotatakse, laenan sinule. Nüüd oled ometi nõus?"

„Jätame parem! Tead, niisuguste asjade juures ei tohi mängida.“

„No ja“ naeris kellasepa-Mihkel, „sa anad juba alla, sest võib olla tähendab risti-äss siiski raha.“

„Surma tähendab see“, karjus perenaine, „ja raha tahan sulle kinkida, mis ei tea kust tulema peab.“

„Hea, perenaine, mina pean sinu sõnu meeles, sa kingid mulle raha! Ma ei tee omale muret, kust see tuleb. Aga selle peale pead juba käe andma, et sul pärast vabandusi ei oleks.“

Perenaine ulatas veidi kõheledes käe.

„Nõnda, perenaine, on hea! Ainustki krossi raha ei jäta ma sulle. Ma tean, praegu ei tee sa omale seepärast muret. Kuid ega sa sellest ka tulevikus ei pääse. Sinu mees ei kiruks vist vähe, kui raha majja tuleb ja mina selle kohe ära võtan. Riidu ma teie sekka tuua ei taha. Kui sa aru pähe võtad ja ringi vaatad, siis säästvad vast majapidamises nii palju ja paned sa laja kõrvale. Siis ei tarvitse peremees teada, mis sa kaotanud oled. Ligemale aasta annan sulle aega. Aga tuleval uue-aasta päeval tulen ja nõuan oma raha. Kui see sind siis huvitab, panen sulle kaarte välja, nagu mina oskan, aga nüüd, kaitsku sind Jumal!“

Sellega läks kellasepa-Mihkel toast välja ja jättis perenaise sügavasse mõtetesse.

„Kas ehk lõpuks siiski —? Oi, siis ei võiks miski peale enam loota! Risti-äss tähendab ikka surma!“

Lõpuks ei teadnud ta enam kas ta kartis võita või rõõmustas kaotada.

*

Kui Veishofer samal pealelõunal kiiresti teed mööda koju poole kõndis, nägi ta väikest mehikest laual seisvat, mis üle kraavi oli pandud, et

selle kaudu põlluäärele jõuda, kust tee naabrikulla viis. Ta jooksis vanakese poole.

„Kellasepa-Mihkel! Kuis on?"

Väike mees muhatas. Ta vaatles taluniku kuube, mis eest hoolsasti kinni oli nõõbitud ja pahemal pool rinna peal kühmu näitas. Mihkel tippis sõrmega selle peale. „Seal ta on“, ütles ta. „Said oma raha?"

„Ja, aga kõnele sina...“

„Pst! Olen teie pärast palju aega viitnud, aga, nagu loodan, mitte asjata. Ma tahan sulle ainult öelda, me pole täna üksteist näinud ega ka kõnelenud, mõistad? Ja pea seda ka oma kodus meeles ja ära räägi midagi, kui ka Eva sulle teisena näib.“

Pool tundi hiljem astus Veishofer oma tuppa. Kui ta naist teretanud oli, hakkas ta oma kuube lattu nõõpima, tõmbas taskust raske rahakoti välja ja pani selle laualauasse.

„Mis sul siis seal on?" küsis perenaine.

„Palju raha, Evake! Tead, mis kaupmehe käes linnas oli ja mida me ammu kadunuks pidasime. Kaupmees sai ootamatu päranduse ja võis nüüd mulle kõik välja maksa.“

„Kõik?"

„Kuni viimse pennini.“

„Oh sina Issand Jumal!“

„Sind see ei rõõmusta?"

„Oi küll“, ütles Eva, võttis koti laualauast ja hakkas raha lugema. Sealjuures läks ta kordamisi juba kahvatuks, juba punaseks

Seal see raha oli ja pidi kõik jälle minema! Eva südamele oli ühtaegu kerge ja raske.

Sest peale hakkas ta tööd tegema ja säästma, et Veishoferile pea näis, et tal suremiseks enam aega pole. Mida lähemale aga aasta lõpp saabus, seda pahasemaks muutus ta. Ja kui uueaasta päev ukse ees seisis, tunnistas ta mehele üles, mis ta kellasepa-Mihklile võlgnes ja kuidas ta tema nõuandel katsus — õige see küll ei olnud — seda raha majapidamises kokku ajada, et mees sellest summast midagi ei teaks. Nüüd tuleb see kurjategija uueaasta päeval ja tahab oma raha. Tal polevat aga mitte veeranditki sellest, kuidas ta ka vaeva pole näinud. Lõpuks palus ta oma mõtlematut tegu andeks.

Sellepeale arvas Veishofer, kuna ta oma kõrvtagust sügas, et ta hea meelega andeks annab ja seda kõigest südamest teeb, sest tema Evake on ellu jäänud ja näib jälle tervena. Selle eest annaks ta kõik oma raha ja isegi veel kolm korda rohkem. Aga siiski leidis ta pööraselt rumala olevat, kui Mihkel terve nende kogutud vara asja ees ega teist taga neilt ära viib. Kuid see mees teeb sageli niisugust nalja, millega ta kõik inimesed ära hirmutab, kuna

ta sellejuures midagi halba ei mõtle. Sellepä-rast on kõige parem ära oodata, kunas ta tuleb.

Kui kellasepa-Mihkel tuli, võeti teda Veis-hoferite poolt kaunis külmalt vastu. Kuid ta tegi, nagu ei märkaks ta seda, pani kellakraa-mid kõrvale ja istus lauda perenaisele vastu. Veishofer istus eemal ahjupingil, nagu ei lä-heks see, mis ka tulla võiks, sugugi temale korda.

Vilkeks tegi kellasepa-Mihkel oma sarvpril-lide taga kaunis lahkeid silmi, ütles aga siis: „Noh, perenaine, arvan et elad veel!“

„Ja“, algas ta ja mida rohkem ta rääkis, seda rohkem tõusis puna temale palge. „Ja, see on õige, risti-äss ei tähenda surma, vaid raha. Kui aga keegi seda nii kindlasti teab, siis ei peaks ta teisega kihla vedama või muul kombel temalt kõik vara välja pressima, see pole aus. Veel vähem aus on see, kes üht tub-lit naist meelitab mehe selja taga raha kokku koguma ja oma kaotust salgama. Mõistad? Nõnda ütlen, et sulle seda ütleva pean.“ Ta tõmbas laualaeka lahti ja võttis sealt pataka raha.

„Olen sinu nõuandel toimunud ja kogu aasta nõnda töötanud ja vaeva näinud. Seda siin olen säästnud, võta! Kui see sulle vähe on, kahju, kuid rohkem mul ei ole.“

Eva tõmbas käega üle laua.

„Võid ka selle enesele jätta“, naeris väike mehike, „ega's ma seda tahtnudki. Näidata tahtsin sulle ainult, et kaardid ilmaski midagi pole tähendanud ega ei tähenda ka! Risti-äss ei tähenda surma, sest sa elad veel tänapäev.“

See ei tähenda aga ka raha, sest ma mõtlesin selle ainult välja. Ma teadsin ette, et su mees linnast raha toob. Salaja tegemiseks meelitasin sind ainult sellepärast, et sind üle-pea-kaela töösse uputada, et sul sellejuures kõik mõt-ted risti-ässast ja surmast kaoksid.“

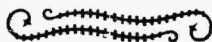
Perenaine lõi imestades käed kokku. Veis-hofer aga sööstis laua juure, võttis rahapaki ja toppis kellasepale kuuetasku. „Selle pead võt-ma“, tähendas ta vahetpidamata, „selle pead võtma, selle oled ära teeninud, selle annan hea meelega.“

Mitte et kellasepa-Mihkel tõrkunud oleks, aga kui ta nõnda neid mõlemaid inimesi vaat-les, hüppas ta rõõmu pärast ühelt jalalt teisele ega jäänud vilkekski paigale. Peremehel oli päris häda, ta ei saanud ega saanud raha tasku toppida. Mõne aja pärast alles jäi mehike ra-hulikuks ja lasi Veishoferit toimida.

„Kui ma võtma pean“, ütles ta, „siis võtan. Kui tohter endale maksta laseb, kus ta midagi pole teinud, siis teen ka mina seda, kus ma ometi palju rohkem olen aidanud... Noh, pe-renaine, mis on? Kas see sind ei huvita? Lu-basin ju sulle kaarte välja panna, nagu mina oskan.“

„Ah mine“, ütles perenaine, „arvad, et seda veel usun?“

„Mõtlesin isegi et sa seda enam ei nõua. Aga anna mulle see määratud põrguraamat sealt laualaekast, tol korral jätsin ta veel sinna... Nõnda, tänan väga!... See on meile küllalt muret teinud. Nüüd lubad ju, et selle tulle vis-kan!“

MÕNDASUGUST.

Teatrofon.

Ooperites ja operettides käijatel on suure teatrisaali ja orkestri kõva mängu puhul võimata laulutekstist täie-likult aru saada. Nõnda läheb palju ilusaid kohti teks-tist kaduma. Kodus on võimalik küll lauluteksti raamatu järele lugeda, kuid palju suuremat naudingut pakub sõnu nende ettekandmise silmapilgul teada. Nüüd teatavad Saksa lehed, ja igatahes võetakse see rõõmuga vastu, et aparaat on kokku seatud, mis laulu teksti õigel ajal ilma segamata kuulajatele tasa ette ütleb. Seda aparaati nimetatakse teatrofoniks ja ta ülesleidja on prof. P. Schweyer. Ülesleidja ise annab oma aparaadi kohta järg-mise kirjelduse: Aparaat seatakse teatrisse mõnda vähe-masse ehk suuremasse ruumi üles, kuhu väljast mingit müra ei pääse. Ruumil on näitelava poole aken ja ta on näitelavaga telefonilises ühenduses. Selles „üleandmisruu-mis“ on ainult üks inimene, kes kõrvade juures hoiab vastuvõtteaparaadi, mille kaudu näitelavalt laulu ja muu-sikat kuulab ja ühtlasi jälgib tegevust näitelaval. See isik, kes kõige ligemas ühenduses sündmustikuga näite-laval, annab edasi publikumile ettekannete teksti, kuna ta parajal ajal ilma dramaatilise ettekandeta saateapa-

raati räägib. Väike iseäraliselt konstrueeritud vastuvõt-teaparaat, mis üleandmisruumis oleva saateaparaadiga ühen-duses, annab igale teatrisolejale võimaluse omal kohal istudes ettekandest soovitud osa paremini kuulata. Ei soovita mõnda osa iseäraliselt kuulata, siis pannakse kuuldetoru kõrvale. Etteõeldavad sõnad peavad muidugi vähe enne publikumile teada olema, kui laulja neid lau-lab. Katsetega on kindlaks tehtud, et edasiandmine kõige paremini sel teel sünnib kui laulja hingamise va-heaega seks tarvitatakse. Neil silmapilkudel, kui orkester kõvasti kaasa mängib, võib tarvitusele võtta kõvendaja. Teatrofoni võib lasta kas üksiku iste ehk rea istete jaoks sisse seada. Aparaadi tarvitamise eest maksetakse kas kõrgendatud piletihinna ehk erilist tasu. a

Kinopiltide edasiandmine raadio teel.

Peale raadio teel edasiandavate kontsertide, etteluge-miste jne. võib moodne inimkond kõikide märkide järele otsustades ka kinoetendusi raadio teel nautida. Londonist tuleb sõnum, et kaks General Radio Company ameenikku selle probleemi on lahendanud ja oma ülesleidusele juba

50 kaitsetunnistust võtnud. Igatahes tarvitab ülesleidus veel mõnesuguseid täiendusi, enne kui ta tarvitusele võetakse.

Maailma kõige väiksem raamat.

Kõige väiksemaks raamatuks maailmas on Briti muuseumis alalhoidav 1839. aastal trükitud ja pealkirja: „Schlorv'i inglisebijou almanak“ kandev raamat. See raamat ei ole niigi suur kui mehe sõrmeküün, kuid on oma väiksusest hoolimata eeskujulikult laotud ja trükkunsti meistriteos. See raamatuilma liliput on 100 lehekülge paks, erakorraliselt õhukesest paberist. Temasse paigutatud vasetrüki ilustused on puhtalt valmistatud ja ilustused on värvitrukis. Raamatu üldsuurus on kolmveerand korda pool tolli.

Vapper emapart.

Üks Inglise leht jutustab Londonist järgmise lookese, mis ei ole küll määratud huvitavaks sõnumiks

suvisel ajal. Sõja ajal lasti Londonis St. James'i pargis asuv tiik kuivaks, sest ta oli zeppeliinidele orienteerimisel heaks märgiks. (Nüüd on sellesse tiiki ülesti vesi lastud.) Üks part oli kuiva tiigi kaldale pesa ehitanud ja oma pojad välja haudunud. Haudumiskohaks oli ta tiigi kalda valinud loomusunni järele, mis soovitavaks peab vee lähedust nii vanale kui noorele. Kui emapart aga hiljem selgusele jõudis, et kuiva tiigiga midagi teha ei ole, otsustas ta oma perekonnaga naabruse tiiki üle kolida. Kolimise ajaks oli ta miigil põhusele määranud kella 12 päeval, millal tänaval, mis kahe tiigi vahelt läbi läks, kõige elavam liikumine oli. Julgete päralt on ilm ja kui prantslane Balzac kinnitab, et perekonnaisa kõige peale valmis on, siis võib seda rohkemal määral ütelda perekonnaemast. Valvekorral olev politseinik nägi julget pardiema, saadetud 12 pardipojast, tiigist tänava sihis tulevat ning, silmapilgu tähtsusest lugu pidades, tõstis ta käe — ja kõik vankrid, hobused, jalgrattad ning jalakäijad jäid seniks rahulikult seisma, kuni väike perekond õnnelikult oli üle tänava paterdanud.

N A L I.

Õnnevõimalus. „Näed, Julius, sel nädalal oleme juba kolm korda tülitsenud, aga kui õnnelikult oleksime võinud elada, kui oleksid jäänud proovireisijaks.“

Kontoris. „Ametnik: „Tänaseni arvates olen just kakskümmendviis aastat teie teenistuses olnud, herra.“

Peremees: „Kakskümmendviis? Ei, sealtpuudub veel pool aastat — olete igal hommikul kümme minutit hiljem tööle tulnud.“

Vagunis. Raudteevagun puupüsti sõitjaid täis. Äkki kukub ülevalt teiselt korralt mingi hall kogu ootamatult allolijatele kaela. Ehmatatakse. Pahandatakse. Siis juut põrandalt: „Vabandust! See olep minu palitu.“

Daam, kelle kübar raskesti viga saanud: „Aga miks nii raske?“

Juut: „Sest temas olep mina.“

Odavam. „Sanäed, et mu riided mu seltskondliku seisukohaga sugugi kokkukõlas pole. Arvan, saad aru, et endale uue mantli pean muretsema.“

„Põrmugi! Oleks palju odavam muretseda teine seisukoht.“

Sisse kukkunud. Pansiooni-pere-naine „Olge lahke herra, siin on teie toad; minu majas saate enast igal ajal tundma nagu kodus.“

Võõras: „Taevas hoidku! Seepärast maju suvitama tulingi, et siin parem oleks kui kodus.“

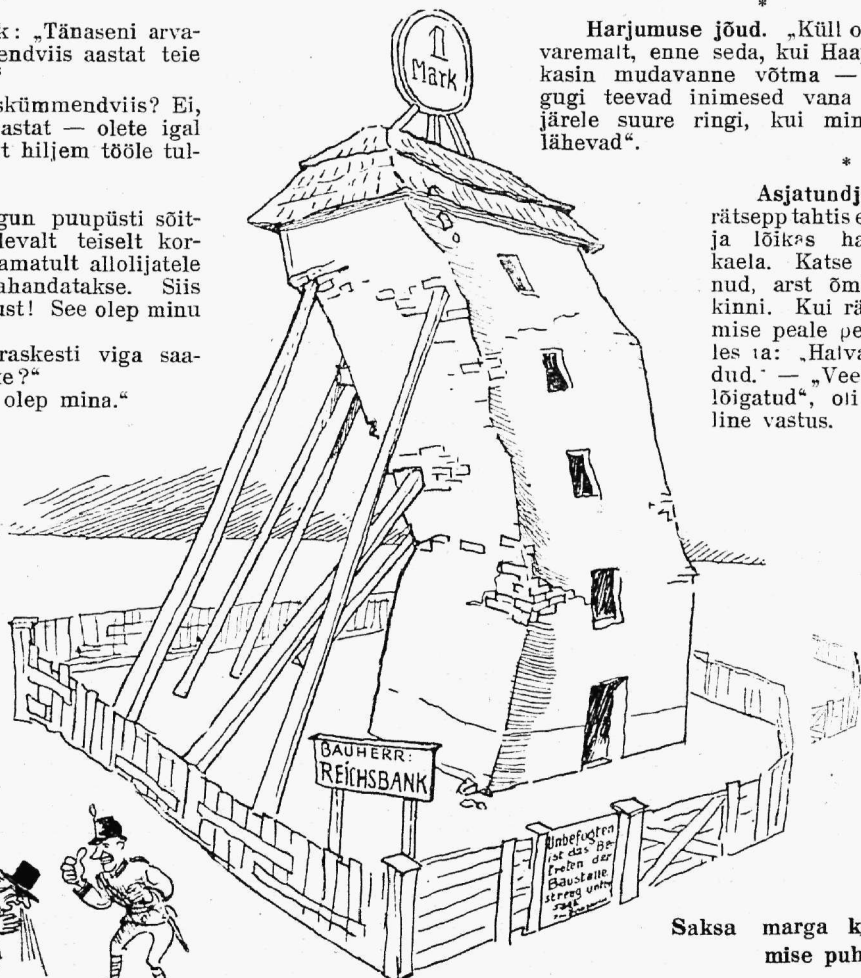

Metsas. „Tere, herra professor, olete ka tulnud otsima rahu ja kosutust!“

Loodusteadlane: „Ei, tulin otsima putukaid.“

Harjumuse jõud. „Küll olin aga tüse varemalt, enne seda, kui Haapsalus hakkasin mudavanne võtma — veel praegugi teevad inimesed vana harjumuse järele suure ringi, kui minust mööda lähevad.“

Asjatundjad: Keegi rätsepp tahtis ennast tappa ja lõikas habemenoaga kaela. Katse ei õnnestunud, arst õmbles haava kinni. Kui rätsepp küsimise peale peegli sai, ütles ta: „Halvasti õmmeldud.“ — „Veel halvemini lõigatud“, oli arsti rutuline vastus.

Saksa marga kursi toetamise puhul.

Politseinik: „Siin läheduses on aevastamine keelatud! Näete isegi, kui hõlpsasti see värk kokku võib langeda!“

Kirjanik Karl Krimmi

meeletuletuse puhul („Agu“ nr. 30) kirjutab meile Krimmi sugulane Al. Kubjas õiendusena, matusele ei ole-
vat kadunu sõpru ja sugulasi kutsuda saadud, sest surnu
olevat toodud pikka teed ja, kartes halvaksminekut,
pidi maetama kiiresti, kuna mälestuspüü peetud hiljem.
Haud aga Alatskivi surnuaial ei olevat praegu mitte maa-
tasa, nagu Jakob Põllumees arvab.

Kirjavastused.

H. T-na. Tartus. „Mis ta ütleb?“ — tõlge nõrk.

I. K. „Hurtsiku poja uni“ hale ja armas lookene, õige
kulunu motiiviga ja väljendusviisiga. Tõlge nõrk. Umbes
samasugune on ka „Surm läks teed mööda.“ Tõlge nõrk.
Sarnaseid ei saa meie tarvitada.

I P R — s. „Katkine kruus“ ilmub, aga soovitav
oleks, et selle nime või mingi varjunime all lubaksite
avaldada.

O. R — s. Rakveres. Teie „lool“ on üks suur väär-
tus — ta on kõigest mõnikümme rida pikk. Aga seilegi
pärast ei kõlba ta avaldamiseks.

P. J. M-tas. M. M. kirjatöö on meile tervelt aval-
damiseks liig pikk. Oleme nõus sellest kolme-, nelja-
sajarealist väljavõtet avaldama.

R. O — p. V — s. Teie arvate isegi, et „Hallusel“
kunstlist väärtust ei ole, aga loodate siiski, et läheks
„Aos“ „ilustuseks“. Olgu näiteks üks salm:

„Kurbust näen pori sees kustunud sammudel,

Taeval nii pilvisel hallil, ja kust

Pritsuvad vastu, all kõnginud ust

Vihmatilgad pisaris kividel ammusid.“

On halb, kui Teie riimi ei leia, aga veel halvem,
kui leiate. Rääkimata muist püüdestest.

J. M. T — us. Raam „Pildi“ kohta suur, pilt ise kah-
vatu. Mõned üksikasjad õnnestanud. Ei ilmu.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

*Aug. Gräner S. Tartu m. 20
tel. 12-02.*

Atlemata head Parastusfoogid

Sidroni-Kristall

Oranger-Feuer.

Nõudke igalpool.

OSKAR VIKMANNI
KELLASEPÄÄRI JA ESIMESEKLASSI PARANDUSTÖÖKODA

VIRU TÄNAV Nr. 15

Helsingi riidekauplus,

Tallinn, W. Karja tän. 7. Telef. 1209.

Maitserikas ja suur valik kõigist tarviliku-
dest riidekaupadest. — Hinnad odavad. —

ED. MÖLLERSON'I

RAUDVOODI- JA TRAA TVÖRGU-

TÖÖSTUS TALLINNAS

KOPLI TÄN. 10 SOOVITAB KÖNETR. 26-70

RAUDVOODID

JA

TRAA TVÖRKE

— TEATUD HEADUSES. —

1923. AASTAL TÖÖSTUS-KAUBANDUSNÄITUSEL KULDAURAHAGA
KROONITUD

Põllumajandusline kessühisus „Estonia”.

Kõige suurem põllu-, karja- ja linnufasvatuse-
faaduste väljaveoäri Eestis.

1922. aastal põllupidajateilt ostetud fauba
eest välja makstud mk. 397.282.875.—

Peafontor: Tallinn, Jaani tän. 6,
Telegr. aadr.: „Bentrestonia”.

Rõnetr.: Üldine 8-55. Sekretariaat 20-90.
Suhtatus 18-91, 20-94. Urveof. 25-19.

Worstwabrik: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 1-33.
Piimaäri: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 5-18.
Külmetusmaja: Uus Sadama t. 2. Rõnetraat 4-78.

Kauplused:

„Estonia” teatri majas nr. 7. Rõnetraat 8-45.
Uues Laenu panga majas, Müüritoahe tänaw nr. 10.
Rõnetraat 23-09.
Jakobsoni tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Uus Sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 27-42.
Koplis, Wene-Balti tehase majas nr. 21.
Nõmmel, Jaama tän. nr. 14. Masingi majas.
Rõnetraat 66.

Ladud:

„Estonia” teatri majas nr. 7.
Siimeoni-Jaama tän. nr. 2-3 Ladu nr. 21.
Uus Hollandi tän. nr. 11. Ladu nr. 9 Rõnetraat 23-56.
Jakobsoni tän. nr. 4.

Kanamunade pealadu ja wastutwõtmise punkt:

Jakobsoni tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Edaspidi: Uus sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 4-78.

Teine kanamunade wastutwõtmise punkt:

„Estonia” teatri majas nr. 7. Rõnetraat 8-45.

Esitused kodu-
ja väljamaal.

Piimaühisustele soowitame:

Nurujõuliste piimatalituste sisseseadeid Saksamaa ja Daani
wabrikuteft. Ilmakuulsaaid „Westfalia” koorelahutajaid, auru-
jõul ja käsitfi. Rootsi „Baltic” auruturbiiniga piimatalituse
sisseseadeid. Th. Sabroe & Ko. wabriku külmetusmasinaid.
Paul Funke & Ko. wabriku piimaproowimise abinõusid.

Piimatalituste ja külmetusmajade ehituste plaanid, eelarwed ja sisseseadete eelarwed wal-
mistatakse asjatundlikult ja korraldult wilunud jõudude juhatusel.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse
kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

- Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.
- Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.
- Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.
- Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.
- Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.
- Füüsika.** I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltenek. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.
- Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.
- Töökool ja õpekoool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.
- Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.
- Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tösijuhtumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.
- Vähkmann ja Ko.** Följeton. O. Luts. Hind 100 mrk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.
- Frithjof.** Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.
- Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.
- Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.
- Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.
- Mida võiks igaüks suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.
- Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.
- Käsikivi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.
- Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.
- Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.
- Immensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

- Mooses ja prohvetid.** Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.
- Laenatud naine.** Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.
- Keedu ja majapidamise juht.** A. Tannebaum. Hind 140 mrk.
- Marsi elanikud.** Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.
- Riigielu põhijooned.** G. Laurentius. Hind 100 mrk.
- Individualism.** G. Laurentius. Hind 65 mrk.
- Kõlbluse jumal.** Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses
Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

„AGU“ on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.

„AGU“ on kõige pildirikkam ajakiri.

„AGU“ ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.

„AGU“ toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikku lugemismaterjali.

„AGU“ toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.

„AGU“ ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind: ühes kuus 120 mk.
 kahes „ 240 „
 kolmes „ 360 „
 Üksiknumber 30 „

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kulutuste hind: 1 lehekülg 3500 marka
 1/2 „ 1750 „
 1/4 „ 875 „
 1/8 „ 440 „
 1/16 „ 220 „

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Pikk tän. 2,

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).